

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Ehkäisevän päihdetyön täydennyskoulutuksen kehittäminen

Saara Haurinen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

05/2012

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Saara Haurinen	Sivumäärä 41 ja 2 liitesivua
Työn nimi Ehkäisevän päihdetyön täydennyskoulutuksen kehittäminen	
Ohjaava(t) opettaja(t) Reijo Viitanen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Preventiimi, Sanna Pylkkänen	
Tiivistelmä <p>Tutkimuksen tilaaja on nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus Preventiimi, joka järjestää Suomessa nuorten parissa toimiville alan ammattilaisille suunnattua täydennyskoulutusta. Preventiimin toimintaa rahoittaa Humanistinen ammattikorkeakoulu yhdessä Opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. Preventiimillä on lukuisia yhteistyökumppaneita, esimerkiksi kuntia ja järjestöjä.</p> <p>Preventiimi haluaa tarjota ja kehittää laadukasta täydennyskoulutustaan. Tämä tutkimus tilattiin osana Preventiimin koulutuksen kehittämistä. Tavoitteena tutkimuksella oli selvittää Preventiimin Ehkäisevän päihdetyön perusteet -koulutuksiin kohdistuvat odotukset ja toiveet sekä koota alan ammattilaisilta tulleet kehitysehdotukset. Lisäksi tavoitteena oli pohtia keinoja esiin tulleiden kehitysehdotusten toteuttamiseksi sekä mahdollisten haasteiden ratkaisuksi. Täydennyskoulutuksien tarjoaman asiasisällön lisäksi tutkimuksessa arvioitiin tiedottamisen ja kouluttajan roolin merkitystä koulutuksille.</p> <p>Tutkimusmetodina käytettiin teemahaastattelua, jossa haastateltiin kymmentä ehkäisevän päihdetyön alan ammattilaista, jotka olivat Preventiimin koulutukseen osallistuneita, kouluttajia ja ehkäisevän päihdetyön alan asiantuntijoita. Haastattelujen lisäksi tutkimusaineistona toimivat Preventiimin koulutuksien ennakotehtävät ja kirjalliset palautteet vuosien 2009–2011 koulutuksista.</p> <p>Tulokset osoittivat Preventiimin koulutuksen täyttävän suurelta osin haastateltavien odotukset. Jotkin asiat silti kaipaavat kehittämistä. Kehittämiskohteet eivät ole ainoastaan Preventiimin koulutukseen liittyviä, vaan yleisemmin ehkäisevän päihdetyön koulutuskokonaisuuteen.</p> <p>Tutkimusraportin johtopäätöksiin on kirjattuna ehdotuksia koulutuksien kehittämiseksi. Koska kehitysehdotukset eivät koske vain Preventiimiä, niiden toteuttaminen saattaa olla haasteellista, mutta palkitsevaa koko ehkäisevän päihdetyön parissa toimiville.</p>	
Asiasanat ehkäisevä päihdetyö, täydennyskoulutus, kehittäminen, nuoret	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
ABSTRACT

Author Saara Haurinen	Number of Pages 41 + 2
Title The development of the substance abuse prevention further training	
Supervisor(s) Reijo Viitanen	
Subscriber and/or Mentor Preventiimi, Sanna Pylkkänen	
Abstract <p>This research was subscribed by Preventiimi. Preventiimi is a knowledge center for youth substance abuse prevention. The organization provides further training for professionals of the substance abuse prevention. It is administrated by HUMAK University of Applied Sciences. In addition to HUMAK University of Applied Sciences Preventiimi is funded by Ministry of Education and Culture in Finland. Preventiimi has several member organizations in its network, such as municipalities and foundations.</p> <p>Preventiimi's goal is to provide and develop their high quality further training. This research was subscribed as a part of development of the further training. The goal of the research was to find out what are the expectations and hopes for the training and to collect all the ideas concerning the development of the training from the professionals. In addition the goal was to figure out ways how to fulfill the ideas and how to solve the challenges presented. In the research the meaning of an educator and communication were also evaluated along with the content of the trainings.</p> <p>The research was done by interviewing ten substance abuse prevention professionals. These professionals had been participants in the previous further trainings sessions, in which their roles had been educator, participant or expert of the substance abuse prevention. The research had also background material from previous trainings from the years 2009–2011. The material contained some homework and feedback from the training sessions.</p> <p>The research results showed that mainly Preventiimi's training filled the needs that participants had. Still some issues remained and they need attention. These issues don't concern only Preventiimi's role as a training provider but also more generally the wholeness of the further training of the substance abuse prevention.</p> <p>The conclusions of the research contain suggestions how to develop training. Because the suggestions don't involve only Preventiimi, putting them into practice may be challenging, but still very rewarding to all who are working within the substance abuse prevention field.</p>	
Keywords substance abuse prevention, further training, development, young people	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
1.1	Taustaa	5
1.2	Ehkäisevä päihdetyö	6
1.3	Tutkimuksen kohde	8
1.4	Tutkimuksen tavoite	9
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	10
2.1	Ennakkotehtävät	10
2.2	Tutkimusmenetelmä	13
2.3	Tutkimusmetodina teemahaastattelu	13
2.4	Haastattelukysymysten laadinta ja haastateltavien valinta	14
2.5	Haastattelut	16
3	TUTKIMUSTULOKSET	18
3.1	Koulutuksen sisältö	18
3.2	Kouluttajan merkitys	22
3.3	Osallistujan merkitys	25
3.4	Osallistujan motiivi	26
3.5	Koulutustilaisuuksien toteutus	28
4	JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	31
4.1	Työvälineitä arkeen	31
4.2	Sirpaloitunut kenttä	33
4.3	Tiedottaminen	35
4.4	Palaute	36
4.5	Oman työn arvioiminen	37
5	LOPUKSI	38
	LÄHTEET	40
	LIITTEET	42
	Liite1	42

1 JOHDANTO

Tämä tutkimus on toteutettu opinnäytetyönä, jonka tilaaja on Preventiimi. Tutkimus on työelämälähtöinen ja tutkimustulosten toivotaan olevan hyödyksi työn tilaajalle sekä ammattialalle.

1.1 Taustaa

Aikuisille suunnattu täydennyskoulutus toteuttaa aikuiskoulutuspolitiikkaa, jonka Opetus- ja kulttuuriministeriö määrittelee seuraavasti:

Aikuiskoulutuspolitiikan tehtävänä on työvoiman saatavuuden ja osaamisen turvaaminen, koko aikuisväestön koulutus- ja sivistysmahdollisuuksista huolehtiminen sekä yhteiskunnan eheyden ja tasa-arvon vahvistaminen. Aikuiskoulutuspolitiikalla tuetaan pyrkimyksiä työurien pidentämiseen, työllisyysasteen nostamiseen, tuottavuuden parantamiseen, monikulttuurisuuden vahvistamiseen sekä elinikäisen oppimisen edellytysten toteutumiseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012.)

Preventiimi on Humanistisen ammattikorkeakoulun hallinnoima nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus, joka koordinoi ja kehittää nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön tietoperustaa. Toiminnan rahoittaa Humanistisen ammattikorkeakoulun lisäksi Opetus- ja kulttuuriministeriö. Kumppanuusorganisaatioita Preventiimillä on yli 100. Kumppanuusorganisaatioita ovat kunnat, järjestöt, säätiöt, ja seurakunnat. Preventiimi tuottaa ehkäisevän päihdetyön materiaalia, osallistuu tilaisuuksiin, kirjoittaa julkaisuja ja järjestää koulutuksia. Ehkäisevän päihdetyön alan ammattilaisille järjestetään *Ehkäisevän päihdetyön perusteet* – koulutusta (3 op) sekä *Ehkäisevän päihdetyön laatu* – koulutusta (4 op). Koulutuksia järjestetään eri puolilla Suomea. *Ehkäisevän päihdetyön perusteet* – koulutusta Preventiimi tarjoaa 4–6 kertaa vuoden aikana, *Ehkäisevän päihdetyön laatu* – koulutusta järjestetään harvemmin. (Preventiimin kotisivut 2012.)

1.2 Ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerien mukaan (Stakes 2006b, 6) ehkäisevä päihdetyö on toimintaa, jonka tavoitteena on edistää terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta. Näihin tavoitteisiin päästään edistämällä päihteettömiä elintapoja, ehkäisemällä ja vähentämällä päihdehaittoja sekä lisäämällä ymmärrystä ja hallintaa päihdeilmiöön. Ehkäisevän päihdetyön keinoin pyritään vähentämään päihteiden kysyntää, saatavuutta, tarjontaa ja haittoja. (Stakes 2006b, 6 & Opetusministeriö 2007, 20.) Ehkäisevän päihdetyön toimintaa säätelevät eri lait ja säädökset alkaen perustuslain perusoikeusäännöksistä: raittiustyö-, päihdehuolto-, tupakka-, alkoholi-, huumausaine-, tartuntatauti-, lastensuojelu-, kansanterveys-, työterveys- ja mielenterveyslaki. Myös perusopetuslaki edellyttää tukea terveen lapsen kasvulle. Näille kaikille laeille oleellista on velvoite huolehtia kansalaisten hyvinvoinnista. (Stakes 2006b, 7.)

Ehkäisevällä päihdetyöllä vaikutetaan päihteitä koskeviin tietoihin, asenteisiin ja oikeuksiin, päihdehaittoja suojaaviin tekijöihin ja niiden riskitekijöihin sekä päihteiden käyttöön ja käyttötapoihin. Päihteet, joiden käyttöön ja haittoihin vaikutetaan ehkäisevällä päihdetyöllä, ovat alkoholi, huumausaineet ja tupakka. Näihin lukeutuvat myös lääkkeet, liuottimet ja muut aineet, kun niitä käytetään päihtymistarkoituksessa. (Pylkkänen, Viitanen & Vuohelainen 2009, 8 & Stakes 2006b, 6.)

Ehkäisevä päihdetyö voidaan jakaa kahteen työmuotoon, yleiseen ehkäisyyn ja riskiehkäisyyn. Yleinen ehkäisy kohdistuu koko väestöön tai johonkin väestönosaan valitsematta kohdetta päihteiden käytön tai riskitekijöiden perusteella. Esimerkkinä tästä on kaikille kouluissa tarjottava päihdeopetus. Riskiehkäisy kohdistuu yksilöihin ja ryhmiin, joilla on suurempi päihteiden käytön riski kuin muilla. Riskiehkäisyä totutetaan muun muassa interventiolla, josta esimerkkinä nuorten huumausainekokeilijoiden puhuttelukäytännöt. (Stakes 2006b, 8 & Opetusministeriö 2007, 21.) Rajalinjat työmuotojen välillä eivät kuitenkaan ole ehdottomia. Kohderyhmät ja työn tavoitteet vaikuttavat työmenetelmien valintaan. Tärkeintä ammattilaiselle on kyky hahmottaa mikä työmuoto ja mitä ammatillisia kykyjä sen toteuttamiseen tarvitaan. Kun ehkäisevää päihdetyötä tehdään useammalla

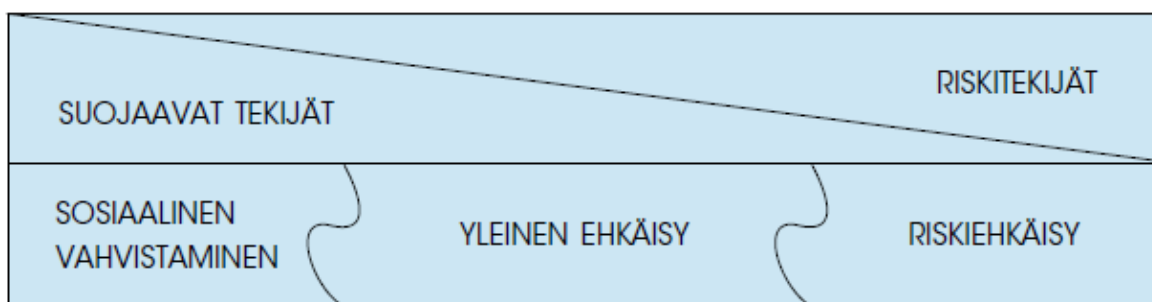
toiminnan tasolla kuten yksilö ja yhteisö, vaikutus on laajempi ja tukee kokonaisuutta. (Pylkkänen ym. 2009, 8–9 & Stakes 2006b, 8.)

Alla olevasta kuvasta on nähtävissä päihdetyön kokonaisuus nuorisoalan näkökulmasta. Päihdetyön kohteena voi olla yksilö tai ryhmä. Kuvasta näkyy, mihin asioihin tulisi kiinnittää huomiota kohteesta riippuen ja sen avulla voidaan työelämässä valita oikeat työmuodot. Kuvasta tulee esiin myös yleisen ja riskiehkäisyyn lähestymistapojen erot sekä sosiaalisen vahvistamisen painopisteet ennalta ehkäisevässä päihdetyössä.

Kuva 1. Päihdetyö nuorisoalan näkökulmasta kuvattuna (Pylkkänen 2011, 4).

Nuorisoalan ehkäisevää päihdetyötä voidaan tehdä ilman, että puhutaan päihteistä ollenkaan. Tällöin keskitytään nuoren elämänhallinnan rakentamiseen kokonaisuudessaan ja erityisesti jo kasvun varhaisessa vaiheessa. Nuorten parissa tehtävällä ehkäisevällä päihdetyöllä ei ole erikseen olemassa selkeää määritelmää. Jos ehkäisevä päihdetyö yleisesti jakaantuu yleiseen ehkäisyyn ja riskiehkäisyyn, on nuorisoalan ehkäisevässä päihdetyössä kolmantena, tärkeänä osana sosiaalinen vahvistaminen (Kuva 1). Sosiaalinen vahvistaminen on aikuisen läsnäoloa, nuoren omien yhteisöjen rakentamista ja tukemista sekä kannustamista ja kuulemistä nuoren arjessa. Sosiaalinen vahvistaminen ei ole vain ja ainoastaan päihdeasenteisiin vaikuttamista. Se mihin nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön ammattilainen kohdentaa työnsä on oleellista. Koska nuorten elämään kuuluvat yhtäaikaisesti sekä nuorta suojaavat tekijät että riskitekijätkin, on tärkeää, että ehkäisevässä päihdetyössä osataan valita sopiva työmuoto (sosiaalinen vahvistaminen, yleinen ehkäisy tai riskiehkäisy). (Pylkkänen ym. 2009, 3, 12–14.)

Kuva 2. Suojaavat tekijät ja riskitekijät suhteessa ehkäisyyn tasoon (Pylkkänen ym. 2009, 14).

1.3 Tutkimuksen kohde

Tutkimuksen kohteena on osin ehkäisevän päihdetyön koulutuksien kehittäminen yleisesti painopisteen ollessa kuitenkin Preventiimin *Ehkäisevän päihdetyön perusteet* – koulutuksessa. *Ehkäisevän päihdetyön perusteet* -koulutus on täydennyskoulutusta, joka on tarkoitettu kuntien, järjestöjen, säätiöiden ja seurakuntien palveluksessa nuorten parissa työskenteleville ja nuorten ehkäisevästä päihdetyöstä kiinnostuneille ammattilaisille ja ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöille. Pohjakoulutusta koulutukseen osallistumiselle ei vaadita.

Perusteiden saamisen lisäksi koulutusta voi hyödyntää tietojen ja tietoperustan päivittämiseen. (Preventiimi kotisivut 2012.) Koulutukseen sisältyy nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö, lainsäädäntö, nuorten päihteiden kokeiluun ja käyttöön liittyvät yhteiskunnalliset ja arvoeettiset näkökulmat ja ilmiöt. Koulutuksen tavoitteena on parantaa osallistujien valmiuksia toteuttaa nuorten parissa tehtävää ehkäisevää päihdetyötä. Koulutus toteutetaan opetus- ja kulttuuriministeriön tuella. Matka- majoitus- tai ruokailukustannukset ovat omakustanteisia, muuten koulutus on osallistujille maksuton. Koulutukseen sisältyy 2+1 päivää eli yhteensä kolme kontaktiopetuspäivää. Kaksi ensimmäistä koulutuspäivää muodostavat oman kokonaisuutensa, jonka lisäksi kolmas kontaktiopetuspäivä on noin kuukauden päästä ensimmäisistä kontaktiopetuspäivistä. Koulutuksen sisältöön kuuluvat myös ennako- ja välitehtävät. Välitehtävä tehdään ennen kolmatta kontaktiopetuspäivää. (Preventiimin kotisivut, 2011.)

Tutkimuksessa käytetään *Ehkäisevän päihdetyön perusteet* -koulutuksen rinnalla pelkästään käsitettä koulutus.

1.4 Tutkimuksen tavoite

Tutkimus on kartoittava, selittävä ja kuvaileva, kuten Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (2003, 127–128) tutkimuksen mahdollisia tarkoituksia kuvailevat. Työssä voidaan etsiä mahdollisia syitä toimijoiden kokemuksille sekä nostaa esiin kiinnostavia ja oleellisia asioita tulevaisuuden kehitysideoiden kannalta (Hirsjärvi ym. 2003, 128). Selvittämällä alan toimijoiden havainnot koulutuksesta voidaan ymmärtää koulutuksen merkitystä ja mahdollisia kehityskohteita (Alasuutari 1999, 237).

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitä Preventiimin järjestämät koulutukset tarjoavat ehkäisevän päihdetyön ammattilaisille, mitä koulutukseen osallistuva koulutukselta saa sekä millaisia odotuksia koulutuksiin osallistuneilla ja niitä järjestäneillä kouluttajilla oli. Koulutuksista aiemmin saatujen ennakkotehtävien pohjalta tarkastellaan, millaisia odotuksia osallistuneilla on ollut koulutuksia kohtaan. Lisäksi tarkoituksena on saada alan ammattilaisilta ja asiantuntijoilta näkemystä siitä,

millaisena ehkäisevän päihdetyön koulutukset yleisesti Suomessa nähdään. Saadun aineiston lisäksi pyritään keräämään tarkempia vastauksia niin Preventiimin järjestämien koulutusten kehittämiseksi kuin yleisesti ehkäisevän päihdetyön koulutuksien kehittämiseksi. Tavoitteena on myös arvioida Preventiimin järjestämän koulutuksia pedagogisesta näkökulmasta: mikä on kouluttajan rooli koulutuksen onnistumisen kannalta. Näiden tavoitteiden summana tuotetaan lopuksi ajatuksia ja kehitysideoita ehkäisevän päihdetyön koulutuksien kehittämiseksi. Tavoitteeseen päästessään tutkimus hyödyttää työelämää, kun se erilaisten kehitysideoiden ja huomioiden avulla kuvaa tiedon uudenlaista yhdistelyä (Vilkka, 2005, 23).

Tutkimusraportti koostuu koulutuksista saatujen ennakkotehtävien analysoinnista, tutkimusmetodin valinnan kuvauksesta ja tutkimusprosessin läpiviennistä. Tutkimustulokset käydään läpi ja katsotaan minkälaisia näkökulmia ne antavat ehkäisevän päihdetyön koulutuksiin. Lopuksi kootaan johtopäätökset tutkimuksen tuloksista sekä kehitysideat ehkäisevän päihdetyön koulutuksien kehittämiseksi. Johtopäätökset, joihin tutkimuksessa päädytään voivat osaltaan toimia jonkun toisen työn alkuna (Alasuutari 1999, 278).

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 Ennakkotehtävät

Tutkimuksen tausta-aineistona oli käytettävissä kahden viimeisen vuoden aikana (2009–2011) pidettyjen kymmenen *Ehkäisevän päihdetyön perusteet* –koulutuksen ennakkotehtävämateriaalit. Jatkossa näihin materiaaleihin viitataan ennakkotehtävinä. Ennakkotehtävien lisäksi käytössä oli näiden kymmenen koulutuksen saama välipalaute sekä loppupalaute.

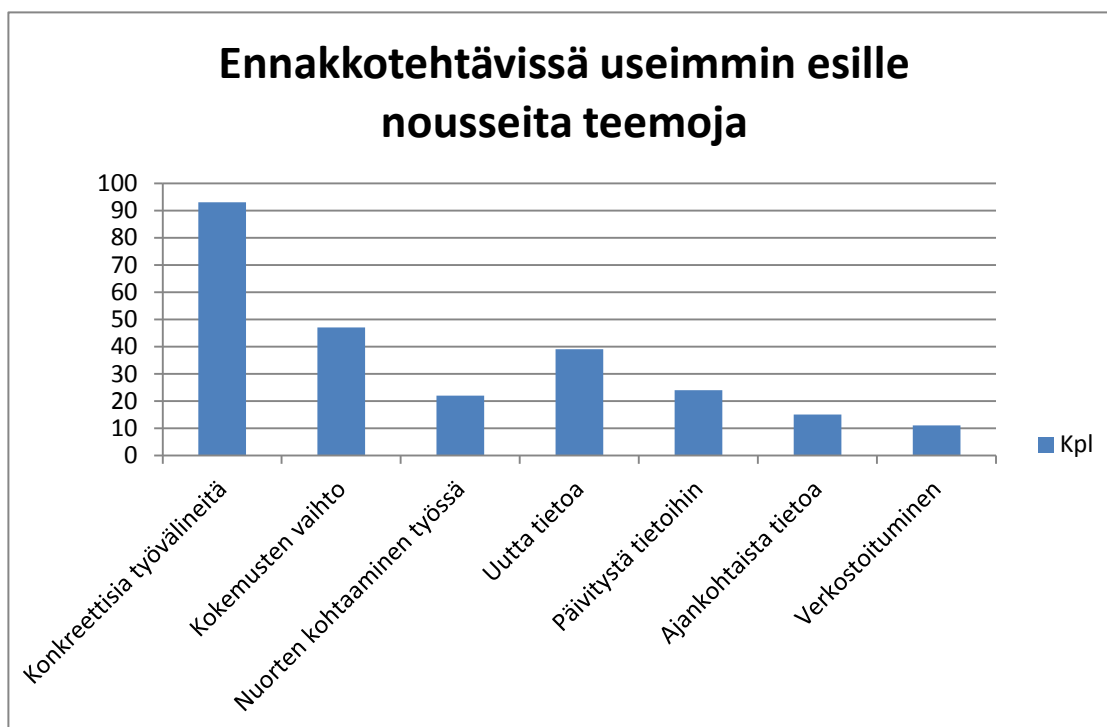
Preventiimin järjestämään koulutukseen kuuluu osana osallistujan tekemä ennakkotehtävä. Näin tutkimuksella oli hyödynnettävissä yli 170 ennakkotehtävää, joissa koulutukseen osallistuneet ovat pohtineet

- 1) omaa työ-, kokemus ja koulutushistoriaa ehkäisevän päihdetyön puitteissa
 - 2) missä työrooleissa osallistuja kohtaa nuorten päihdekokeiluja tai törmää nuorten päihteidenkäyttöön ilmiönä
 - 3) mitkä ovat oman työn suurimmat haasteet liittyen nuorten päihteiden käyttöön
 - 4) miten omat asenteet voivat vaikuttaa ehkäisevässä päihdetyössä
 - 5) mitä odotuksia ja tavoitteita osallistuja on asettanut koulutukselle?
- (Preventiimi 2010.)

Tutkimuksessa keskityttiin edellä mainituista viimeiseen kohtaan: mitä odotuksia ja tavoitteita osallistujalla oli koulutukselle. Vastauksista haettiin yhteisiä nimittäjiä asioille, jotka odotuksissa ja tavoitteissa nousivat eniten esiin.

Alla olevaan taulukkoon on koottu teemoiksi useimmin esille tulleet asiat.

Taulukko 1. Odotukset koulutukselle ennakkotehtävien perusteella

Muutama teema nousi ylitse muiden. Eniten odotuksia kohdistui konkreettisiin esimerkkeihin, työvälineisiin, menetelmiin ja oman työn toimintatapoihin. Toivottiin, että koulutus pystyisi vastaamaan kysymykseen, kuinka kohdata esimerkiksi päihtynyt nuori. Ennakkotehtävistä toisena tärkeänä teemana esille nousi kokemusten ja mielipiteiden vaihto sekä keskustelut. Osallistujat tulevat koulutuksiin

myös tapaamaan muita alan toimijoita, kuulemaan heidän kokemuksiaan sekä verkostoitumaan. Vuorovaikutustilanteissa ihmiset kohtaavat osaamisen ja ymmärtämisen rajansa. Omien rajojen tunnistaminen ja uuden oppiminen ei ole yksiselitteistä, vaan tarvitsemme siihen toistemme tukea. Hakkarainen, Lonka & Lipponen (2005, 170–171) viittaavat kokemusten vaihtoon ja myös uuden tiedon saamiseen käsitteellä jaettu asiantuntijuus.

Teemoiksi muotoutui myös tiedon saaminen ja tietojen päivitys alalta. Uusi tieto voi tarkoittaa osallistujalle uutta ajankohtaista tietoa tai yleistietoa. Osallistujan aikaisempi kokemus tai koulutus ehkäisevän päihdetyön parissa vaikuttaa siihen, mitä tietoa hän koulutukseen tullessaan kaipaa. Koulutukseen osallistuminen ei edellytä minkäänlaista koulutustaustaa, joten osallistujien taustat voivat olla hyvinkin erilaiset. Toiselle koulutuksessa esitetty asia voi olla vanhojen tietojen päivitystä, kun taas jollekin toiselle kokonaan uutta tietoa.

Tietoa toivottiin myös liittyen huoleen ja kysymykseen oman työn merkityksestä ja arvostuksesta. On tärkeää tietää, onko nyt tehtävällä työllä vaikutusta vai tulisiko asioita suunnitella toisella tavalla:

”--Miettinyt myös, että meneekö työ ja rahat hukkaan, kun yritetään saada nuoria olemaan juomatta? Pitäisikö suunnata voimavarat jollain toisella tavalla? Tai keksiä jotain uutta...”

Epävarmaan oloon oman työn merkityksestä voi olla monia syitä, mutta yksi syy voi olla historiallinen: koska nuorisotyö ammattina liittyy yleensä vapaa-aikaan, harrastustoimintaan tai muuhun epäviralliseen toimintaan lasten ja nuorten parissa, ei nuorisotyötä ole ammattina pidetty vakavasti otettavana kuin viimeiset muutamat vuosikymmenet (Hirvonen 2009, 41). Jokaisen toimijan yksilöllinen historia, koulutus, kokemukset ja arvostukset muiden ulkopuolisten tahoilta saattavat yhä vaikuttaa kokemukseen oman työn arvostuksesta ja vaikuttavuudesta. Jos nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön toimijat suhtautuvat toisiinsa tasavertaisesti, vahvistaisi se varmuutta omaan työhön (Pylkkänen ym. 2009, 24). On myös voitu osoittaa, että ehkäisevällä päihdetyöllä on vaikutus päihteiden käyttöön ja siitä koituihin haittoihin (Stakes 2006b, 19). Näin ollen koulutus voi tutkitun tiedon pohjalta laajentaa tietoperustaa ja siten antaa varmuutta toimijoiden oman työn tekemiselle ja sen arvostukselle.

2.2 Tutkimusmenetelmä

Kun selvitetään mielipiteitä ja kerätään kokemuskertomuksia, on kyseessä laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kuvataan todellista elämää ja pyritään kokonaisnäkemykseen (Hirsjärvi ym. 2003, 152). Tutkimusmetodin valintaan vaikuttivat olemassa olevat ennakkotehtävät ja koulutuksista saadut väli- ja loppupalautteet. Ennakkotehtävistä sai etukäteen käsityksen teemoista, joita useasta eri koulutuksesta on parin viime vuoden aikana noussut esiin. Tutkimuksen alusta asti oli selvää, että tavoitteeseen pyritään haastattelemalla. Haastattelujen avulla pyritään saavuttamaan tutkimukselle asetettu tavoite (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 23). Haastattelut ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto kuuluvat laadulliseen tutkimukseen (Tuomi & Sarajärvi 2002, 73).

Haastattelun etuihin kuuluvat joustava tapa kerätä aineistoa, jossa haastateltavien vastaukset huomioiden voidaan kysymyksien järjestyksessä joustaa tarpeen vaatiessa. Lisäksi haastatellut henkilöt on mahdollista tavoittaa myöhemmin, mikäli ilmenee tarvetta tarkentaville kysymyksille epäselvyyksien välttämiseksi (Hirsjärvi ym. 2003, 191–192; Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Toisaalta haastattelujen haasteeksi muodostuu yleensä aika, jota menee haastatteluihin paljon, ja se antavatko haastateltavat täysin rehellisiä vastauksia. Tämä taas vaikuttaa johtopäätöksiä tehtäessä siihen, ettei haastattelujen tekijä voi tehdä vastauksista yleistyksiä liioitellen, kuten Hirsjärvi ym. (2003, 193) teoksessaan tuovat esiin.

2.3 Tutkimusmetodina teemahaastattelu

Haastattelut toteutettiin laadulliseen tutkimukseen kuuluvalla tutkimusmetodilla, puolistrukturoidulla haastattelumuodolla, joka tunnetaan myös teemahaastatteluna (Vilkkä 2005, 101). Teemahaastattelu on menetelmä, jossa tiedetään aihepiirit ja teema-alueet haastateltavista asioista (Hirsjärvi & Hurme 1988, 36). Ennen

haastatteluja on käytettävissä valmiina teemat ja lista itse tehtyjä kysymyksiä, joista haastattelussa voi tarpeen mukaan mahdollista jättää joitakin pois tai lisätä väliin kysymyksiä, joita kysymysrungossa ei lue (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 11; Hirsjärvi ym. 2003, 195). Teemahaastattelua käytettäessä ei ole väliä, missä järjestyksessä kysymykset haastateltaville esitetään tai millä laajuudella. Teemahaastattelussa on mahdollista noudattaa vapaamman kysymysten esittämisen järjestystä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Tämän tutkimuksen haastatteluissa noudatettiin kysymyksiä ja niiden järjestystä melko tarkasti, kuitenkin pyrkien huomioimaan, jos myöhemmin tulevan kysymyksen aihe oli jo tullut jonkin aiemman kysymyksen yhteydessä käsiteltyä. Koska tässä tutkimuksessa haastattelukysymykset oli jaettu kolmeen ryhmään haastateltavien roolin mukaan, ei kaikissa haastatteluissa käyty täysin samoja asioita läpi.

Teemahaastattelun vahvuuksiin kuuluu se, että haastattelun aikana on mahdollista varmistaa, että haastattelija ja haastateltava puhuvat samasta asiasta. On esimerkiksi tärkeää, mitä sanoja haastattelun aikana käytetään, ja että haastattelija ja haastateltava keskustelevat ja ymmärtävät keskusteltavan asian samalla tavalla. Yhteisen ymmärtämisen varmistaminen osoittautui tärkeäksi tehdyissä haastattelussa. Kysymyksen pääasia ja käsitteet pitää avata, jotta haastateltava tietäisi, mitä kysymyksellä tarkoitetaan, ja että heti alkuun poistetaan väärin tulkitsemisen mahdollisuus (Vilka 2005, 101–102, 104–105). Teemahaastattelun menetelmää käyttäessä tarkoituksena on saada vastauksia, jotka vievät kohti tavoitetta. Valitussa haastattelumenetelmässä voi nähdä yhteneväisyyksiä avoimen haastattelun kanssa. Avoimessa haastattelussakaan ei tarvitse käydä läpi esimerkiksi kaikkia teema-alueita jokaisen kanssa. Teemahaastattelun ja avoimen haastattelun välille ei ole yksinkertaista tehdä rajavetoa. (Eskola & Vastamäki 2001, 27.)

2.4 Haastattelukysymysten laadinta ja haastateltavien valinta

Haastattelukysymykset perustuvat siihen tietoon, mitä meillä käsiteltävästä asiasta on jo olemassa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa

käytettävissä olevat aineistot (ennakkotehtävät ja palautteet lomakemuotoisina) muodostivat tietopohjan kysymysten laadinnalle ja teemahaastattelun käyttämiselle tutkimusmetodina. Palautteet kertoivat millainen mielikuva osallistujille oli koulutuksista jäänyt kahden ensimmäisen ja myöhemmin tulleen viimeisen koulutuspäivän jälkeen. Palautteiden määrä ei ollut suuri, joten tutkimusmetodina käytettävä teemahaastattelu antaisi tutkimukselle enemmän kuin olemassa olevat aineistot.

Haastattelukysymykset muodostettiin työn tilaajan kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Keskusteluissa käytiin läpi aiheita ja asioita, joita haastatteluissa tulisi kysyä ja saada selville. Haastattelukysymykset muotoutuivat kymmenen eri teeman ympärille, lähinnä materiaaliseen toteutukseen liittyvinä teemoina ajankohta, oppimisympäristö, materiaali, tiedottaminen sekä sisältöön liittyvinä teemoina tavoite, sisältö, kouluttajat, osallistujat, palaute ja ehkäisevän päihdetyön koulutus. Varsinaisten kysymysten lisäksi valmisteltiin täydentäviä lisäkysymyksiä ennakoiden mahdollisia kyllä tai ei-vastauksia. Lisäkysymysten laadinnalla pyrittiin saamaan esille oleellinen tieto tavoitteen kannalta (Hirsjärvi & Hurme 1988, 129).

Vilka muistuttaa pitämään mielessä tutkimuksen tarkoituksen silloin, kun valitaan haastateltavia tutkimukseen (2005, 114). Tutkimuksen tulosten kannalta on oleellista löytää oikeat henkilöt haastateltaviksi. Työn tilaaja oli miettinyt, mistä joukosta ehkäisevän päihdetyön toimijoita ja alan asiantuntijoita haastateltavat olisi aiheellista valita. Haastateltavat valittiin kolmen koulutukseen kytkeytyvän roolin mukaisesti Preventiimin järjestämän koulutuksen kouluttajista, koulutukseen osallistuneista sekä ehkäisevän päihdetyön alan asiantuntijoista. Valintaa tehtäessä pyrittiin huomioimaan, että otos kattaisi ammattilaisia ympäri Suomen. Lopputuloksena päädyttiin kymmeneen haastateltavaan. Kaikilla haastateltavilla oli kokemusta ja/tai asiantuntemusta haastattelukysymyksissä esiin tulevista asioista liittyen ehkäisevän päihdetyön koulutukseen yleisesti tai Preventiimin järjestämänä.

2.5 Haastattelut

Haastattelupyynnöt lähetettiin sähköpostilla haastateltaville syyskuun alussa 2011. Oleellisista on saada mahdollisimman paljon irti haastattelujen aiheesta, jolloin kysymykset on mielekästä lähettää etukäteen niitä haluaville (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Haastattelukysymykset lähetettiin etukäteen puhelinhaastatteluina toteutuville ja kysymyksiä pyytäneille. Haastattelut toteutettiin syys- ja lokakuussa 2011. Haastattelujen kestoksi arvioitiin etukäteen 30–45 minuuttia. Toteutuneet haastattelut kestivät reilusta 20 minuutista vähän yli tuntiin. Eri roolien (kouluttaja, osallistuja, asiantuntija) edustajille esitettiin osin samoja kysymyksiä, mutta myös roolikohtaisia kysymyksiä. Kaikki haastattelukysymykset löytyvät liitteenä (Liite1).

Myös haastattelupaikalla on merkityksensä haastattelun onnistumiseen (Eskola & Vastamäki, 2001 27). Mahdollisia haastattelupaikkoja pohdittaessa todettiin, että on luontevaa suorittaa haastattelut haastateltavien työpaikoilla. Tällöin haastateltava on omassa tutussa ympäristössään ja voi tuntea olonsa siltä osin turvallisiksi (Eskola & Vastamäki 2001, 28). Humakin tilat olivat myös käytettävissä ja ne olivat samoin joissain tapauksissa tutut haastateltaville henkilöille, koska Preventiimin on mahdollista käyttää koulutuksissaan myös Humakin tiloja. Mikäli haastattelua ei saatu sovittua haastateltavan työpaikalle tai Humakin tiloihin, toimi haastattelupaikkana kahvila. Yksi haastateltava vastasi haastatteluun sähköpostitse. Haastatteluista kolme toteutui puhelinhaastatteluina. Puhelinhaastateltavat olivat saaneet kysymykset etukäteen.

Haastattelutilanne on aina sosiaalinen tilanne, jossa on kyse vuorovaikutuksesta ja siitä, kuinka yhteinen kommunikointi sujuu. Ennen haastatteluja tulee pohtia, millä tavalla esittää haastattelukysymykset. Jo haastattelupyynnöitä lähettäessä tulee miettiä, miten tarkkaan asian ja pyynnön esittää. Tavoitteena on saada pyynnön vastaanottaja kiinnostumaan haastattelupyynnöstä lyhyellä ja ytimekkäällä viestillä, jonka sanoma on selkeä. Lisäksi haastattelutilanteen kysymyksien esittämisessä pitää miettiä kuvaa, jonka itsestään antaa sekä pukeutumisellaan ja/tai suullisena ulosantinaan. (Eskola & Vastamäki 2001, 30-31.) Vaikka puhelinhaastattelussa

pukeutumisella ei ole merkitystä, on sitäkin tärkeämpää se, miten ja minkälaisia välikommentteja, lisäkysymyksiä ja huomioita tekee ja ilmaisee. Suulliset ilmaisutaidot ja selkeys korostuvat puhelinhaastatteluissa. Pelkästään sillä, millä innolla ja äänenpainoilla asian esittää, voi olla suuri vaikutus siihen, millaisen vastauksen toinen osapuoli antaa. Oli kyseessä puhelinhaastattelu tai kasvokkain tapahtuva haastattelu on suotavaa, että tuo asiat esille omaan ilmaisutapaansa parhaiten sopivalla tavalla (Eskola & Vastamäki 2001, 32). Haastattelun ja haastatteluiden tekeminen on myös asia, joka yleensä harjoittelun myötä opitaan (Hirsjärvi & Hurme 1988, 51). Oman haastattelutavan löytäminen voi siis viedä aikaa, eikä ole selvää, että haastattelutapa toimii alusta asti luontevasti. Toteutuneissa haastatteluissa haastattelijä ei tuntenut entuudestaan kysymiään asioita, joissa haastateltavat olivat ammattilaisia. Tämä on tutkimushaastatteluiden ero tavallisiin keskusteluihin verrattuna: tilanteessa on tietyt roolit, jotka siinä mukana olevat ihmiset jakavat. Haastattelijan tehtävänä oli toimia aloitteen tekijänä, jotta saadaan syntymään vuorovaikutustilanne haastattelijan ja haastateltavan välille, ja näin saadaan selville haastateltavan mielipiteet. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22; Eskola & Vastamäki 2001, 24.) Haastattelutilanteet olivat antoisia ja opettavaisia.

Kaikki tutkimushaastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Litterointi palautti jälkikäteen haastattelutilanteen elävänä tekijän mieleen. Litterointi on eräänlaista vuoropuhelua aineiston kanssa. Litteroinnin avulla haastattelusta saatua aineistoa voi tarkastella eri näkökulmista. Aineistosta poimitaan ensin oleellinen ja lopulta päätetään, mikä on se osuus, joka nostetaan lopulliseen työhön ja raporttiin. (Vilka 2005, 115.) Eskola ja Vastamäki (2001, 41) toteavat artikkelissaan, että litteroinnin jälkeen haastatteluista saadut vastaukset on mahdollista jakaa niin, että teemojen alla on kaikkien haastateltavien vastaukset aina kyseiseen teemaan liittyen. Toteutetun litteroinnin jälkeen haastatteluvastaukset kerättiin exceliin, ja jokaiseen kysymykseen saatiin parhaimmillaan kymmenen vastausta. Tuloksista pyrittiin löytämään jokaisesta teemasta tai kysymyksestä ne oleellisimmat teemaa ja kysymystä kuvaavat näkemykset (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93).

3 TUTKIMUSTULOKSET

Ennakkotehtävistä ja toteutetuista haastatteluista nousi haastattelukysymysten eri teemojen pohjalta esille huomioita ja asioita nuorisoalan ehkäisevään päihdetyön täydennyskoulutukseen. Huomiot liittyivät sekä Preventiimin omaan koulutukseen että yleisesti ehkäisevään päihdetyön täydennyskoulutukseen. Tulosten analysoinnissa on lähdekirjallisuudesta nostettu esille seikkoja ja perusteluja eri asioiden vaikutuksesta koulutuksiin.

3.1 Koulutuksen sisältö

Millaisia koulutustarpeita on nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön toimivien parissa? Tähän kysymykseen saatiin vastauksia hyvin monipuolisesti kaikilta kymmeneltä haastatellulta sekä ennakkotehtävistä. Vastauksissa toivottiin teoriaa tai tietoa päihteistä, selvitystä käsitteistä, jotta niitä osattaisiin käyttää, ja malleja nuorten kohtaamiseen. Haluttiin tietää, miten nuorten päihdekulttuuriin voitaisiin vaikuttaa, ja kuinka saataisiin ehkäisevän päihdetyön viesti välitettyä nuorille. Esiin nousi myös asioina yhteiskunnallinen vaikuttaminen, eettinen ehkäisevä päihdetyö, verkostotyön merkitys sekä koulutus myös esimiehille. Esimiehiin liittyy myös toive, että he seuraisivat, käyvätkö työntekijät koulutuksissa. Koulutuksiin toivottiin sisällön laajentamista siten, että se sisältäisi nuorten näkökulman ehkäisevään päihdetyöhön. Koulutuksissa voisi asiantuntijapuheenvuorojen lisäksi olla mahdollisuuksien mukaan nuori kertomassa nuorten sen hetkisiä ajatuksia päihteistä sekä niiden käyttöä mahdollistavista ja ehkäisevistä asioista nuoren elämässä. Nuoren mielipiteet auttaisivat ymmärtämään, kuinka he itse haluaisivat ehkäisevää päihdetyötä aiheena lähestyä ja miten aikuisen lähestyminen asian tiimoilta otetaan vastaan sekä kenen kanssa nuori luontevimmin pystyy mahdollisesti keskustelemaan omista kokemuksistaan. Asian tarkastelu nuorten näkökulmasta voisi tuottaa uusia ideoita ehkäisevän päihdetyön toteuttamiseen nuorten parissa. Nuoren omaa ajattelua yleisesti elämään liittyvissä kysymyksissä tulisi hyödyntää paremmin, kuten Miten puhua huumeista – teoksen esipuheessakin esitetään (Warsell, 2002, 5).

Haastattelujen pohjalta koulutuksen erityispainopisteenä tulisi olla nimenomaan konkreettiseen työhön sovellettavissa olevien keinojen ja tietojen tarjoaminen. Lisäksi toivottiin, että koulutuksissa kiinnitettäisiin vielä enemmän huomiota teorian tiedon tuomiseksi mukaan keskusteluihin, avuksi siihen, kuinka toimia nuorten kanssa eettisesti oikein. Konkreettisten työvälineiden lisäksi koulutustilaisuuksilta toivottiin mahdollisuutta kokemusten vaihtoon ja verkostoitumiseen. Hakkarainen ym. (2005, 299) toteavat kuitenkin, että kun koulutuksessa toimitaan yhteisöllisessä ympäristössä, on jokaisen osallistujan itsenäisesti kyettävä näkemään ero muodostamansa käsityksen ja sen perusteluiden välillä. Kriittömästi vastaanotettu asia voi muodostaa vääriä totuuksia.

Koulutuksiin osallistuneet haastatellut kokivat Preventiimin järjestämän koulutuksen olleen sisällöltään ajankohtainen. Nuorisovalian ehkäisevä päihdetyö on mennyt eteenpäin viimeisten kymmenen vuoden aikana ja koulutus on pysynyt kehityksessä mukana. Kouluttajahaastattelussakin tuli esille, että koulutuksesta yritetään aina tehdä ajankohtainen, ajankohtaisilmiöt huomioiden. Yhdessä haastattelussa ilmeni silti Preventiimin järjestämän koulutuksen ajankohtaisuuteen liittyen, että ajankohtaista tutkimustietoa voisi käyttää koulutuksessa vielä nykyistäkin enemmän.

Hyvän ehkäisevän päihdetyön koulutuksen sisältö on asiantunteva, innostava ja motivoiva, mutta teoriaan nojaava, joka yhdistää sopivassa määrin teoriaa ja käytäntöä sekä herättää uusia ajatuksia siitä, kuinka toteuttaa omaa työtä. Hakkarainen ym. (2005, 194) puhuvat oppimisen yhteydessä virtauksesta, jolla he tarkoittavat huippuelämystä, jossa yksilö voi menettää jopa ajan ja paikan tajun antaessaan oppimisen viedä mukanaan. Preventiimin järjestämä koulutus on saamansa palautteen sekä hyvän sisältönsä puolesta hyvä esimerkki koulutuksesta, joka voi temmata osallistujansa virtauksen lailla mukaansa. Koulutukseen täysillä mukaan lähteminen edellyttää osallistujan halua heittäytyä uusien haasteiden eteen. Kun asetamme itsemme oppimisen maksimaaliselle tasolle ja haastamme itsemme oppimaan, voi virtauskokemuksen kokea myös uudelleen. Näin ollen koulutuksesta ammennetut hyvät tunteet oppimisen ja toteutuksen suhteen ovat siirrettävissä myös arjen ehkäisevään päihdetyöhön. Onnistuneen oppimisen ja koulutustilaisuuden kokemus helpottaa arkityötä haastamalla tarttumaan uusiin ja vanhoihin haasteisiin.

Suuri haaste arkityössä on kuitenkin se, kuinka voimakkaasti haluamme jatkuvasti asettaa omat kykymme ääri rajoille kokeaksemme huippuelämyksen ja virtauksen. (Hakkarainen ym. 2005, 194.) Kokonaisuutena Preventiimin koulutus sisällöltään koettiin sopivaksi sekä melko laajaksi. Toisaalta, kun osallistujille halutaan tarjota syvällisempää ymmärrystä ja oman alan asiantuntijuuden osaamista, on koulutuksessa keskityttävä joihinkin tiettyihin aihepiireihin paremmin ja omaksuttava niihin liittyvää tietoa tai muuten koulutuksessa tulee käytyä liian paljon asiaa läpi, ainoastaan pintapuolisesti (Hakkarainen ym. 2005, 319–320).

Tavoite. Kun kouluttajilta ja asiantuntijoilta kysyttiin, kuinka koulutuksen tavoite tulisi asettaa, korostui, että tavoitteen tulee olla selkeä ja konkreettinen, omaan työhön sovellettavissa oleva. Sen lisäksi, että koulutuksella tulee olla selkeästi kerrottavissa oleva tavoite, on tärkeää että osallistuja tiedostaa, että on tulossa koulutukseen, joka ohjaa myös oppimista ja työskentelyä. Tämä siksi, että koulutuksessa kehitetään olemassa olevia tai luodaan kokonaan uusia tietoja ja taitoja laajempien tavoitteiden saavuttamiseksi, sekä koulutustilaisuudessa käytettäväksi ja ennen kaikkea omaan työhön vietäviksi. (Hakkarainen ym. 2005, 277.) Preventiimin järjestämän koulutuksen tavoite oli selvinnyt kaikille osallistujille hyvin. Myös kouluttajat kokivat pystyneensä välittämään tavoitteen osallistujille. Jos koulutuksessa olisi jotakin muutettava, lisättäisiin sinne teoriaa ja ryhmätyömenetelmiä vielä enemmän. Suurin osa oli kuitenkin sitä mieltä, ettei koulutuksen tavoitteessa tarvitse muuttaa mitään.

Palautte. Preventiimin koulutuksiin osallistuneista viidestä haastateltavasta neljä oli antanut palautetta koulutuksesta. Haastatteluissa kysyttiin tietävätkö ja haluaisivatko osallistujat tietää, onko heidän palautteensa huomioitu jollakin tavalla. Kolme vastaajista sanoi, ettei tiedä onko palaute huomioitu ja kaksi heistä sanoi, ettei tarvitsisikaan tietää. Yksi vastaajista taas kuulis mielellään, onko palautteella ollut jotakin vaikutusta. Kaksi vastaajista tietää, että palaute on huomioitu ja näistä toinen kertoi, että palautteella on ollut merkitystä esimerkiksi tulevien koulutuksien kannalta. Palaute voi liittyä esimerkiksi koulutuksen ilmapiiriin tai se voi olla kehittämisehdotuksia. Hyödyllisimmäksi palautteeksi, mitä kouluttaja koulutuksista voi saada, olisi haastattelujen perusteella koulutuksen sisältöön liittyvä palaute ja lisäksi konkreettinen palaute koulutuksen hyödyistä. Yleisemmällä tasolla toivottua on sellainen palaute, joka voidaan tulevaisuuden koulutuksia suunnitellessa huomioida.

Haastatteluissa nostettiin esille se, että jos koulutuksesta halutaan tarkempaa palautetta, voitaisiin palautteesta keskustella esimerkiksi muutaman osallistujan kanssa erikseen. Tällaista palautteen antamista ja saamista voisi toteuttaa koulutuksessa taukojen aikana, jolloin kouluttajan kanssa voisi avoimesti keskustella omista tuntemuksistaan koulutuksen osalta. Kouluttaja voisi kirjata samalla ylös esille nousseita huomioita ja ehdotuksia koulutuksen kehittämiseksi. Haastatteluissa ehdotettiin myös palautteen antamista keskustellen koko ryhmän kesken. Tällainen tapa antaa palautetta voi toimia hyvin, jos ryhmässä on ollut avoin ja turvallinen ilmapiiri läpi koulutuksen. Tällöin palautteen antaminen suullisesti voi olla hyvinkin luonteva keino. Suullisessa palautteen antamisessa osallistujat kuulevat toistensa ajatuksia koulutuksen kokonaisuudesta. Palautteen antokin voisi näin ollen olla luonnollinen osa koulutusta, ei erillinen velvollisuus.

Haastatteluista ilmeni, että perinteinen palautteen kerääminen koulutuksen loppuun toimii, mutta ideoina esitettiin myös palautelomakkeiden antamista osallistujille muutamaa tuntia ennen koulutuksen loppua tai jo heti koulutuksen alussa. Tämä estäisi sen, että palaute kirjoitettaisiin vain hutaisten tai vain koulutuksen päätöshetken mielialan mukaan.

”--palautteen saisi materiaalin saamisen yhteydessä, kirjoitella päivän mittaan.”

Edellä mainitussa lainauksessa palautteen saamisella tarkoitetaan täytettävän palautelomakkeen saamista muun koulutusmateriaalin yhteydessä.

”--mahdollisimman yksinkertainen, eikä mene kauan ja etukäteen kerrottu, voi jo siinäkin miettiä ja jäädä mieleen, mitä haluaa sanoa.”

”--annoin sen jo kahvitunnilla, et siinä oli vielä pari tuntia aikaa täyttää sitä koulutuksen lomassa ja kahvitunnin aikana.”

”--jos siel on hirveen hyvää palautetta, se saattaa johtua myös siitä, et he on just siinä intotohinoissaan sen koulutuksen lopussa täyttää sen. Et jos he saiskin miettiä ainakin viikon kaikkea sitä, niin se voisikin olla jollain tavalla erilaista se palaute. –teoriassa ois tosi hyvä, mutta se on äärimmäisen haasteellista.”

Yllä olevat esimerkit tuovat esiin haastateltujen toiveen siitä, että osallistuja saa miettiä annettavaa palautetta tietoisesti jo koulutuksen aikana. Lisäksi mukana on kouluttajan havainto hetken mielialan vaikutuksesta palautteeseen, mutta myös

realistinen huomio myöhemmin esimerkiksi sähköpostilla kerättävän palautteen haasteellisuudesta. Asioita ja mahdollisia kehitysehdotuksia voisi kirjata ylös pitkin koulutusta. Palautteen tekemisen yhteenvedon voisi jättää koulutuksen viimeiselle puolelle tunnille, osaksi koulutusaikaa.

Ajatuksista palautteen antamisesta jälkikäteen koulutustilanteen päätyttyä esiintyi kaksijakoista mielipidettä. Osa piti hyvänä ideana vaikkapa viikon päästä koulutuksesta kerättävää palautetta esimerkiksi sähköpostilla tai Webropol – pohjaa käyttäen. Tällöin koulutuksen asioita olisi ehtinyt sulatella ja mahdollisesti miettiä, miten voisi viedä koulutuksen antia eteenpäin omaan työhönsä ja työyhteisöönsä ja mahdollisesti jopa jo toteutukseen. Kokemuksien mukaan sähköpostitse lähetettävään vastauspyyntöön tulee hyvin huonosti vastauksia. Tästä syystä koulutuksen jälkeen kerättävä palaute saattaisi tuottaa sen verran huonon vastausprosentin, että kannattavampaa on kerätä palaute heti koulutustilaisuuden lopussa. Jos koulutuksesta annettaisiin palaute verkossa, ja vieläpä yhteisellä verkkotyöskentelyyn tarkoitetulla pohjalla, voisivat palautteen antamiseen ja saamiseen reagoida kaikki koulutukseen osallistuneet (Hakkarainen ym. 2005, 275). Tämän vaihtoehdon toteutuksessa on päätettävä, kuinka kauan koulutuksen järjestänyt taho haluaa pitää auki keskustelua koulutuksen onnistuneisuudesta ja mahdollisista kehityskohteista. Tämänkaltainen verkkotyöskentely-ympäristö voisi olla itsenäisenä erikseen tai osana esimerkiksi laajempaa verkkotyöskentely-ympäristöä, joka olisi tarkoitettu nimenomaan ehkäisevän päihdetyön ammattilaisille.

3.2 Kouluttajan merkitys

Kouluttajan rooliin liittyy kaksi keskeistä kysymystä koulutuksen onnistumisen kannalta: millainen on hyvä kouluttaja ja miksi juuri kouluttajalla on niin suuri merkitys koulutuksen onnistumiselle.

Kouluttajan koettu asiantuntijuus toteutuu parhaiten, jos kouluttajalla on sekä sisällöllistä asiantuntemusta että oppimisprosessin ohjaamiseen liittyvää asiantuntemusta (Kupias 2008, 12). Haastatteluihissa hyvän kouluttajan tärkeimmiksi

ominaisuuksiksi lueteltiin muun muassa seuraavia ominaisuuksia: asenne, perehtyneisyys/tieto asiaan, innostuneisuus, vuorovaikutustaidot, muuntautumiskyky, persoonallisuus ja kyky saada ryhmä heti mukaan asiaan. Asiantuntevalta kouluttajalta vaaditaan sekä tietoa aiheesta että käytännön kokemusta kentältä. Kouluttajan tulisi kyetä samaistumaan yleisönsä tai ainakin asettumaan heidän asemaansa. Kouluttajan tulee nähdä asiat laaja-alaisesti. Ehkäisevän päihdetyön koulutuksessa tulisi tietää alkoholipolitiikasta, ehkäisevän päihdetyön järjestö- ja kuntatason tietämyksistä ja yhteistyön hahmottamisesta. Lisäksi kouluttajalta odotetaan pedagogisia taitoja. Haastattelujen perusteella asiantuntijuus näkyy Preventiimin koulutuksessa myös kouluttajan kykyä välittää osallistujille keinoja muun muassa menetelmien soveltamiseen.

Kouluttaja huomioi osallistujien omat kokemukset ja asiantuntijuuden, jolloin osallistujien ja kouluttajien yhteisellä asiantuntijuudella päästään kaikkia osapuolia kehittävään tilanteeseen, jossa saadaan uusia ja laajempia näkökulmia asioihin. Kouluttajan asenteella on merkitystä: osallistujia tulee arvostaa, ei ylenkatsoa. (Kupias 2008, 14, 27.) Tämä tuli ilmi myös kouluttajahaastattelussa, jossa todettiin, että kouluttajan on omattava tietynlaista nöyryyttä tai kunnioitusta osallistujia ja heidän kokemuksiinsa kohtaan. Täysin kaikkien osallistujien odotuksia täyttävää kouluttajaa tuskin löytyy, sillä jokaisen osallistujan odotukset ovat erilaisia. Riittää, että kouluttaja tietää, mitä hän on tullut tekemään, tiedostaa oman näkökulmansa käsiteltäviin asioihin, mutta myös tunnistaa oman tietämyksensä rajat. (Soikkeli, 2004, 50.) Preventiimin koulutuksissa oman tietämyksensä rajojen tuntemisen merkitys tulee esiin kouluttajien parityöskentelyssä. Jos molemmat kouluttajat tietävät toisensa entuudestaan, voi olla helpompi tukea toista tarvittaessa. Lisäksi Preventiimillä on käytäntönä selvittää osallistujille jälkikäteen ne asiat, joihin kouluttaja ei kysymyshetkellä osaa vastata. Tässä toteutuu omien rajojen tiedostaminen, kyky huolehtia epäselvien asioiden selvittämisestä jälkikäteen sekä kouluttajan roolin vastuun ymmärtäminen.

Preventiimin koulutuksissa koulutustilanteen onnistumisen tunteeseen näyttää liittyvän kouluttajien sopivan rento rooli koulutustilanteessa. Roolissa tulee olla sopivan epävirallinen, sillä liika virallisuus heikentää vuorovaikutuksellisuutta koulutukselta (Kupias 2008, 28). Preventiimin koulutuksissa on lähes aina mukana

kaksi kouluttajaa, joista toinen on pääkouluttaja. Näissä koulutuskokonaisuuksissa (2+1 päivää) pystytään käymään koulutuksen aikana (tauoilla) läpi asioita, jotka toinen kouluttaja on saattanut havaita. Haastattelut tukivat näkemystä, että koulutuksissa kannattaa olla mukana vähintään kaksi kouluttajaa, sillä sen lisäksi, että heidän erilainen osaamisensa täydentää toisiaan, myös koulutuksen onnistumisen arviointi on helpompaa. Näin toteutetaan myös Kupiaksen (2008, 28) teoksessaan mainitsemaa koulutuksen toimivuuden läpikäymistä esimerkiksi koulutuskollegoiden kanssa.

Preventiimi tukee koulutuksissa osallistujien itsenäistä oppimista. Ongelmalähtöisessä oppimisen opettamisessa opettajalla on havainnoiva rooli, mikä tarkoittaa keskittymistä keskustelun sisältöön. Kouluttaja havainnoi ryhmän keskustelua ja pystyy sitä tarvittaessa ohjaamaan takaisin pääasiaan, jos siitä eksytään. Kouluttaja toimii tutorin tapaan tukena oppimisprosessissa, jossa tavoitteena on synnyttää pinta-ajattelua syvällisempää ajattelua. (Hakkarainen ym. 2005, 291.) Niin kouluttajien kuin osallistujienkin kannattaa koulutuksissa hyödyntää tarinoiden kertomista silloin, kun kehitetään ajattelua esimerkiksi erilaisista tavoista toteuttaa ehkäisevää päihdetyötä. Koulutuksen osallistujat muistavat paremmin tarinoiden kautta kuullut kokemukset, sillä tarinan kuulemisen yhteydessä mukaan tulevat emootiot ja erilaiset asiayhteydet (Hakkarainen ym. 2005, 204).

Kouluttajahaastattelun mukaan kouluttaminen on mielenkiintoista ja tärkeää ja koulutuksen sisältö koettiin merkitykselliseksi. Kouluttajalle on myös tärkeää osallistujien kautta kuulla, miltä ehkäisevän päihdetyön tilanne kentällä näyttäytyy. Tällöin tiedetään tulevia koulutuksia suunnitellessa, mitkä ovat ajankohtaisia aiheita. Eräs haastateltava totesi, että kouluttajan omat kiinnostuksen kohteet vaikuttavat siihen, mitä asioita koulutuksessa nousee esille. Myös kouluttajan persoona kytkeytyy hyvän kouluttajan ominaisuuksiin. Persoonallisuudella ei tässä tarkoiteta henkilön persoonallisuuden piirteitä, sillä hyvä kouluttaja voi olla kaikkea hiljaisesta kouluttajasta huumorintajuiseen kouluttajaan (Kupias 2008, 12). Kouluttajan esiin tuoma persoonallisuus kertoo, miten kouluttaja suhtautuu itseensä, kuulijoihinsa sekä omaan asiantuntemukseensa. Kouluttajalla on koulutuksen onnistumisen kannalta merkittävä vaikutus. Koulutustilanteessa on pidettävä mielessä, että kouluttajan asenne heti alkuun määrittelee jo pitkälle, minkälainen asenne osallistujilla tulee

olemaan niin kouluttajaa kuin hänen esittämänsä asiaa kohtaan. Innostava kouluttaja antaa asenteensa näkyä muun muassa eleissä ja äänensävyssä (Kupias 2008, 16). Kouluttajahaastattelussa todettiin, että vaikka itseä väsyttäisi tai olisi huono päivä, ei se saa näkyä muille. Ensivaikutelma, jonka kohtaamistilanteessa annamme, vaikuttaa pitkään (Enäkoski 1995, 56).

Preventiimin järjestämässä koulutuksessa kouluttajilla oli koettu olevan riittävästi asiantuntijuutta. Lisäksi kouluttajat koettiin innostaviksi ja motivoiviksi. Kouluttajat saivat innostavuudestaan ja motivoimisestaan asteikolla 1–5 keskiarvoksi 4,6 viideltä koulutukseen osallistuneelta. Näin ollen voidaan todeta haastateltujen olleen hyvin tyytyväisiä kouluttajiin.

3.3 Osallistujan merkitys

Osallistujan merkitys koulutuksille ei tullut haastatteluissa esille, mutta se on merkityksellinen. Seuraavaksi on nostettu kirjallisuuden pohjalta esiin havaintoja osallistujan roolista koulutuksessa. Jokaisen osallistujan oma panostus ja suhtautuminen koulutukseen muodostavat koulutuksesta osallistujalle itselleen ja muille koulutukseen osallistuneille joko aktiivisen tai passiivisen prosessin. Aktiivinen, työtä tekevä prosessi tuottaa jatkuvuudellaan parhaimmillaan tuloksia yhteisölle. Koulutuksessa jokainen on tasa-arvoinen osallistuja koulutus- ja työkokemustaustoistaan riippumatta. Turvallisesta oppimisympäristöstä puhuttaessa on huomioin arvoista, että osallistujat unohtavat koulutustilaisuuden ajaksi oman ammattiasemansa ja ovat tasavertaisia omasta työnkuvastaan riippumatta. Osallistujien ei tarvitse huolehtia siitä, voivatko he jakaa omia ajatuksiaan ja kysymyksiään kaikkien edessä, vaan tämä tapahtuu luonnostaan. Kun osallistujat aktiivisesti kyseenalaistavat, esittävät kysymyksiä ja vastaavat kysymyksiin, syntyy merkityksellistä vuorovaikutusta. Käsitteellinen ymmärrys syvenee ja voi myös muuttua. Voidaan Hakkaraisen ym. (2005) mukaan puhua sosiaalisesta kokemuksesta ja kollektiivisesta virtauksesta, jossa on kyse yhteisöllisestä toimintaan uppoutumisesta. Sosiaalisessa kokemuksessa vahvistetaan yhteistyöverkostoja, joita voidaan hyödyntää tulevaisuudessa, koulutuksen jälkeen. Sen lisäksi, että

sosiaalinen kokemus on tärkeää, on itsenäinen, omien kiinnostuksen kohteiden oppimisen syventäminen tärkeää. Osallistujan rohkaiseminen itsenäiseen oppimiseen koulutuksen aikana tukee syvällisempää oppimista yksilön omasta erityisosaamisalueestaan, omassa arkityössä hyödynnettäväksi. (Hakkarainen ym. 2005, 199, 201, 335, 362.)

3.4 Osallistujan motiivi

Haastatteluissa mainittiin kannanottona, että koulutusta järjestettäessä ja myös koulutukseen tullessa tulee miettiä koulutukseen osallistuvien toimijoiden kohderyhmää: keiden nuorten parissa toimivien henkilöiden tulisi osallistua yleisesti ehkäisevän päihdetyön koulutukseen ja/tai Preventiimin järjestämään koulutukseen. On tärkeää, että myös ne, joiden toiminnan kohderyhmää ovat lapset ja perheet, osallistuvat koulutukseen. Koulutusta ei pidä järjestää vain kouluttamisen vuoksi, vaan taustalla tulee olla selkeä ajatus siitä, mitä varten ehkäisevän päihdetyön koulutusta tehdään ja kenelle se on suunnattu. Koulutukseen ei tulla ainoastaan oppimaan, kuinka kehittää omaa työtä, vaan myös luomaan omaa identiteettiään tiedon luojina. Koulutuksen tavoitteena oppimiselle on, että osallistujat oppivat tekemään töitä kehittääkseen työyhteisön yhteistä kohdetta. (Hakkarainen ym. 2005, 358.) Jotta oppimisista todella tapahtuisi ja koulutukseen osallistujat hyötyisivät mahdollisimman paljon, tulisi osallistujan ponnistella ratkaistakseen älyllisesti vaativia ongelmia sekä kokeakseen hallitsevansa omaa oppimistaan. (Hakkarainen ym. 2005, 385.)

Motiivi ja motivaatiota koulutukseen osallistumiselle täytyy löytyä, jotta koulutuksesta on mahdollista hyötyä. Haastattelujen perusteella motiivi löytyi lähinnä sekä oman, että työorganisaation töiden jakautumisesta kalenterivuoden ympärille. Koulutukseen osallistuttiin koulutuksen ajankohdan osuessa yksin omien työtehtävien kanssa, esimerkiksi uuden työn tai muuttuvien työtehtävien edellyttämien perusteiden hallitsemisen takia. Muuttuneet työtehtävät, uudet työtehtävät tai monen vuoden tauko kouluttautumisessa saattavat vaikuttaa siihen, että tarjolla oleva koulutus priorisoidaan tärkeäksi riippumatta ajankohdasta. Uudessa työssä tarvittavia tietoja ja

taitoja ei ehkä osata. Uuden työn oppiminen ja omaksuminen ei käy käden käänteessä, jos työntekijällä ei ole kokemusta vastaavasta työstä tai kontakteja alan ammattilaisiin ja asiantuntijoihin. Koulutus, joka kerää yhteen alan ammattilaisia toimii hyvänä paikkana kysymyksien esittämiselle (Hakkarainen ym. 2005, 169–170). Se myös tarjoaa mahdollisuuden verkostoitumiseen, joka nähtiin yhtenä koulutuksen tavoitteena ennakkotehtävien materiaaleissa. Koulutukseen lähtemisen motivaationa oli myös tietojen päivitys, esimerkiksi monen vuoden koulutustauon jälkeen. Motivaatio koulutukseen osallistumiseen ei välttämättä aina ole osallistujalle itsestään selvä asia, eikä näin ollen täysin uuden oppimiseen ja näkökulmien laajentamiseenkaan. Kun erilaista asiantuntijuutta hyödynnetään koulutustilanteessa ja nähdään vaivaa uuden oppimisen eteen, arkityöhön voidaan löytää uusia välineitä ja motivaatiota. (Hakkarainen ym. 2005, 204.)

Koulutukseen osallistumisesta koettiin olevan hyötyä omissa työtehtävissä. Preventiimin *Ehkäisevän päihdetyön perusteet* – koulutus on nimensä mukaisesti perusteiden koulutusta, joka tai jota vastaava koulutus olisi erään haastateltavan näkemyksen mukaisesti jokaisen ehkäisevän päihdetyön ammattilaisen hyvä käydä jossain vaiheessa. Preventiimin järjestämään koulutukseen oltaisiin osin valmiita tulemaan uudestaan. Samalle koulutukselle ei ainakaan haastatteluhetkellä koettu tarvetta, joskin syventävää jatkokoulutusta toivottiin. Syventävää täydennyskoulutusta (perusteisiin nähden) Preventiimi järjestää *Ehkäisevän päihdetyön laatu* – koulutuksessaan. Tätä koulutusta järjestetään kuitenkin harvemmin kuin perusteet – koulutusta. Haastatteluissa nähtiin myös päättäjien osallistuminen ehkäisevän päihdetyön koulutuksiin tärkeänä, kuten myös opettajien osallistuminen yhtenä ammattiryhmänä. Tiedottamisen osalta on pohdittava, miten huolehditaan siitä, että niin päättäjät kuin yksittäiset ammatin edustajat saisivat tiedon koulutuksista, ja että he itse kokisivat tämän alan koulutuksen tärkeäksi oman työnsä kannalta.

Koulutukseen siis osallistutaan, kun se koetaan tärkeäksi, ja se on ajallisesti mahdollista sovittaa omaan kalenteriin. Parhaaksi koulutuksen kestoksi arvioitiin yksi tai kaksi päivää. Oman arkityön ajankäytön kannalta koulutuksen keston suotaisiin olevan mieluummin yhden päivän mittainen. Tällöin koulutus olisi helpommin sijoitettavissa muuhun työhön. Kuitenkin Preventiimin järjestämän perusteiden

koulutuksen kaksi peräkkäistä päivää koettiin perustelluksi ja sopivan pituiseksi. Haastatteluissa esille nousi säännöllisen koulutuksissa käymisen tärkeys. Olisi hyvä, jos koulutuksia järjestettäisiin esimerkiksi 3–5 vuoden välein ja tietenkin mitä useammin sitä parempi. Tiheämpi koulutuksissa käyminen ja itsensä haastaminen voisi tuoda oppimiseen kaivattua pitkäjänteisyyttä, jolloin mahdollisesti voitaisiin puhua osin tapahtuneen tutkivaa oppimista. Yhden tai kolmenkin päivän koulutus on tutkivan oppimisen näkökulmasta lyhyt prosessi. Tutkivalle oppimiselle ominaista on pitkäjänteisyys, mikä näin lyhyistä koulutusprosesseista väistämättä puuttuu (Hakkarainen ym. 2005, 358).

Haastatteluissa kävi ilmi, että neljä kymmenestä vastaajasta ei osannut sanoa onko Suomessa tällä hetkellä riittävästi nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön koulutusta. Kolmen vastaajan mukaan koulutusta ei ole riittävästi. Kahden vastaajan mukaan koulutusta on tarpeeksi. Puhuttiin erilaisista lyhyemmistä koulutuksista, joita eri tahot saattavat järjestää. Näitä vastauksia yhdistää huomio siitä, että koulutus on sirpaleista, minkä korjaaminen taas edellyttäisi vahvemman yhteistyön tekemistä alalla. Ehkäisevän päihdetyön toimijoiden kyky tunnistaa tarve koulutukselle ja koulutuksien säännöllisyys asettavat omat haasteensa koulutuksille.

3.5 Koulutustilaisuuksien toteutus

Koulutuksesta tiedottaminen. Preventiimin koulutukseen osallistuneista lähes kaikki olivat saaneet tiedon koulutuksesta Preventiimiltä sähköpostilla. Tieto koulutuksesta oli saatu ajoissa ja koulutuksen tavoitteet ja sisältö olivat käyneet hyvin ilmi. Yleisesti ottaen sähköposti ja kuukausittainen viestintä Preventiimin taholta koetaan hyvänä kanavana tiedottaa koulutuksista. Sähköpostin avaamiseen ja lukemiseen vaikuttaa myös luottamus Preventiimiin tahona: sähköposti tulee helpommin luettua, kun taho on tunnettu ja luotettava. Preventiimin tarjoama koulutus koetaan laadukkaaksi ja siihen luotetaan. Kuten aiemmin mainittiin, haastatteluissa tuli esille epätietoisuus siitä, onko ehkäisevän päihdetyön koulutusta tarpeeksi. Eräänä syynä tälle saattaa olla se, että osa ehkäisevän päihdetyön koulutuksien tiedotuksista mahdollisesti ohitetaan, jos taho, jolta sähköposti tulee, ei koeta tarpeeksi luotettavaksi.

Ehkäisevää päihdetyötä järjestettäessä paras keino saavuttaa osallistujakunta vaikuttaisikin olevan tiedottaminen sähköpostitse esimerkiksi luotettavan yhteistyökumppanin kautta, jos oma organisaatio on vielä tuntematon toimijakentällä. Tässä korostuu tunnettavuuden merkitys ehkäisevän päihdetyön kentällä. Jos koulutusta järjestävä organisaatio ei vielä ole entuudestaan kovin tuttu, kannattaa tiedotuksessa ottaa huomioon se, että esittelee organisaationsa ja sen keskeiset tavoitteet lyhyesti ja ytimekkäästi koulutuksen tiedottamisen ohessa, jotta lukija pystyy kerralla luomaan kuvan kouluttajatahosta ja sen järjestämästä koulutuksesta.

Haastatteluissa selvisi myös, että itsenäinen tiedon etsintä olemassa olevasta koulutustarjonnasta jää hyvin vähäiseksi. Voidaan todeta, että tiedottaminen koulutuksista suoraan kohderyhmälle on tällä hetkellä kaikista varmin keino tavoittaa toimijat mukaan koulutuksiin. Ehkäisevän päihdetyön kentällä tulisikin korostaa itsenäistä tiedon hankintaa muun muassa koulutuksista, mutta myös yleensä ajankohtaisten tutkimustulosten tarkastelemista oman työnkuvan näkökulmasta.

Koulutusmateriaali. Ehkäisevän päihdetyön perusteet – koulutuksen kouluttajilla on käytössään valmis koulutuspaketti, jonka Preventiimin kehittämisspedagogi on tehnyt *Ehkäisevän päihdetyön perusteet* -koulutukseen. Koulutuspaketti päivitetään ennen jokaista koulutusta vastaamaan uusimpia tutkimustuloksia. Kaikkea tarjottavaa materiaalia ei kuitenkaan haastattelun perusteella ole tarkoituksellista uusia jokaiseen koulutustilaisuuteen. Materiaalin rakentamisessa voidaan hyödyntää aiempaa työtä ja kokemuksia. Preventiimin koulutuksissa jaetaan myös nettilinkkejä ja tiedotetaan uusimmista lain asetuksista ja säädöksistä. Materiaalin antamisella ja sen saamisella sekä linkkien jakamisella pyritään siihen, että läpikäytyihin asioihin voi tarvittaessa palata, oli materiaali paperilla tai verkosta löydettävissä.

Oleellista on, että osallistujille jää koulutuksesta mieleen, mitä kaikkea tietoa ja esimerkkejä he ovat kuulleet. Koulutuksen tarkoituksena ei ole antaa valmiita vastauksia, vaan keinoja löytää itse ratkaisuja ongelmiin ja oman työn haasteisiin. Erilaisen materiaalin jakamisen ja näyttämisen myötä opetetaan ja opitaan löytämään tietoa oikeasta paikasta. Tämän jälkeen jokaisen on mahdollista käyttää omaa luovuuttaan ratkaistessaan omia ja työyhteisössään vallitsevia haasteita ja ongelmia.

Koulutuksesta saatujen eväiden avulla tiedetään, mistä voi lähteä hakemaan lisää tietoa. (Hakkarainen ym. 2005, 251.)

Kaikki Preventiimin koulutuksen osallistujat kokivat saaneensa riittävästi materiaalia koulutuksesta. Verkkomateriaalin mahdollinen käyttö jakoi mielipiteitä. Osan haastateltujen mielestä verkkomateriaali on tärkeää sen löydettävyyden kannalta ja osaltaan voi tukea koulutusta. Toisaalta taas joskus paperilla saatava materiaali tulee todennäköisemmin luettua kuin verkossa oleva materiaali.

Koulutustilaisuuden sijainti ja tilat. Koulutuksen sijainnin tulee olla hyvien kulkuyhteyksien päässä, jos koulutusta ei järjestetä omalla työpaikkakunnalla. Pienissä kunnissa koulutuksia on vaikeampi toteuttaa, sillä kulkuyhteydet sinne eivät ole niin hyvät. Toisaalta ilmeni, että koulutuksien tulisi tapahtua siellä missä suurin osa toimijoista työskentelee. Koulutukselta toivottiin tiloja, jotka mahdollistaisivat ryhmäkeskusteluja. Tilan tulee tukea tunnetta turvallisesta ympäristöstä, jossa jokainen osallistuja tuntee voivansa osallistua keskusteluun ja tuntee voivansa keskeyttää kouluttajan huoletta. Fyysisen koulutustilan tuli tukea koulutuksen vuorovaikutuksellista ja avointa ilmapiiriä koulutuksessa. Keskustelupainotteisessa ja vuorovaikutukselliseen tähtäävässä koulutuksessa koulutustilan on hyvä olla paikka, jossa ihmiset näkevät toistensa kasvot, sillä tällainen tila mahdollistaa paremmin tiedon ja kokemuksen välittymisen ryhmän keskuudessa (Raudaskoski 1999, 32). Vaikka koulutustilalla ei koulutuksen sisällön kannalta ole suurta merkitystä, voi koulutukseen osallistumiseen vaikuttaa koulutuspaikan sijainti oman työympäristön sijaintiin nähden.

Koulutuksen ajankohdasta todettiin yleisesti, ettei sen pitäisi sijoittua loma-aikaan tai pyhien alle. Yhdessä haastattelussa esille nousi kohderyhmän parempi huomioiminen koulutuksen ajankohtaa suunniteltaessa. Esimerkiksi henkilöille, joilla työ on muutenkin iltapainotteista, voisi järjestää iltaan painottuvaa koulutusta. Eräässä haastattelussa pohdittiin koulutuksen mielekkyyden ja palkitsevuuden vaikutusta oman ajankäytön järjestelyihin koulutukseen osallistumiseksi. Eli mitä mielenkiintoisempi oman työn kannalta koulutus on, sitä helpommin järjestää aikaa koulutukselle. Muutoin koulutuksen ajankohdalla ei tunnu olevan merkitystä koulutukseen osallistumiseen.

4 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Kirjallisuuden mukaan haastattelujen avulla voidaan ymmärtää tutkittavaa asiaa paremmin ja tärkeintä tutkimuksessakaan ei ole aineiston määrä (haastateltavien lukumäärä) vaan laatu (haastateltavien ammattilaisuus ja asiantuntijuus). Aineiston esiin nostamia asioita ei kuitenkaan laadullisessa tutkimuksessa ole merkityksellistä yleistää samalla tavalla kuin määrällisessä tutkimuksessa. Tarkoituksellisempaa on saada uusia ajatuksia ja kehitysideoita. (Vilkkä 2005, 126.) Jos tuloksissa tehdään yleistämistä, pitää olla selkeästi esillä miten ja missä suhteissa yleistämistä voidaan tehdä. Vaikka aineistoa ja haastatteluja voidaan yhdistää, ei laadullisessa analyysissä ole tarkoituksena muodostaa esimerkiksi tyyppiesimerkkejä jostakin asiasta. Laadullisessa analyysissä voi tulla esiin vinkkejä siitä, mistä nämä eroavaisuudet voisivat johtua. Tarkoituksena onkin saada tiivistettyä pienempi joukko havaintoja, sillä poikkeuksetonta sääntöä tyypittelyn ja erottelun välille on vaikea tehdä. (Alasuutari 1999, 42–43, 243.)

Tutkimuksessa on tarkasteltu ennakkotehtävistä ja haastatteluissa esitettyjä asioita pyrkien havainnoimaan nouseeko aineistosta selvästi esille joitakin teemoja ehkäisevän päihdetyön koulutuksen kehittämisen kannalta. Eri teemojen ja ilmi tulevien asioiden analysoinnin tuloksena pyritään löytämään niitä asioita, jotka tuottavat onnistuneen ehkäisevän päihdetyön koulutuksen sekä nostamaan esiin uusia ajatuksia ja kehitysideoita entistä parempien koulutuksien järjestämiseksi.

4.1 Työvälineitä arkeen

Hyvin usein haastatteluissa nousi esille toimijoiden kiinnostus menetelmiä kohtaan, kuinka ehkäisevää päihdetyötä tulisi käytännössä toteuttaa. Ennakkotehtävien ja haastattelujen perusteella koulutukselta odotetaan keinoja oman arkityön

toteuttamiseen. Nuoren ja myös nuoren vanhempien kohtaamisen haasteellisuus ilmeni niin ennakkotehtävissä kuin haastattelussa.

Osallistujahaastattelujen perusteella osallistujat jäivät helposti kaipaamaan koulutuksen jälkeenkin tietoa menetelmistä. Menetelmien kouluttamiseen ja niiden soveltamismahdollisuuksiin on kiinnitettävä enemmän huomiota. Tämä edellyttää yleisesti menetelmien tarkempaa määrittelemistä. Menetelmä käsitteenä riippuu toteuttajien ja tavoitteiden vaatimuksista ja voi tarkoittaa työvälinettä, työkalua, toimintaprosessia tai intervention toteutustapaa – tai jotain näiden yhdistelmää. On tärkeää tietää mihin, miten ja miksi menetelmää voisi käyttää. Tietoperustan merkityksen korostaminen on oleellista ehkäisevän päihdetyön menetelmiä valittaessa ja käytettäessä, sillä automaattisesti mikään päihdetyön menetelmä ei saa aikaan haluttuja tuloksia. (Pylkkänen ym. 2009, 15, 18.) Stakes (2006a, 47) puhuu ehkäisevän päihdetyön toimintamallista, jossa oleellista on tasapaino ehkäisevän päihdetyön tietoperustan, arvojen, etiikan ja tavoitteellisen yhteistyön välillä. Nuorten parissa tehtävä ehkäisevä päihdetyö vaatii omia menetelmiä. Tärkeää on kohderyhmälähtöisyys menetelmien valinnan perusteluissa. Työntekijän on tunnettava valitsemansa menetelmän käyttötarkoitus, perustelut ja rajoitteet. (Pylkkänen ym. 2009 12, 15.) Nuorisokasvatuksen näkökulmasta on huomioitava, kuinka menetelmät ovat osa kasvatussuhdetta, eivätkä vain innostavina käytäntöinä (Nieminen 2007, 57).

Koulutuksissa ei ole tarkoituksena opetella valmiita menetelmiä, kuten haastatteluaineiston lisäksi myös Viitasen (2010, 93) artikkelissa todetaan. Menetelmistä on kuvattava, mitä ne oikeastaan tarkoittavat ehkäisevässä päihdetyössä. Lisäksi on tehtävä selkeät suunnitelmat sille missä määrin menetelmiä koulutuksessa käsitellään. Koulutuksen tapa käsitellä menetelmiä on tuotava ilmi jo koulutustilaisuudesta tiedotettaessa, jolloin osallistujien odotukset koulutukselle ovat erilaiset. Täydennyskoulutusta järjestettäessä tulisi selkeästi kertoa, mikä merkitys menetelmillä on koulutukselle ja sille, mitä koulutuksessa käsitellyt menetelmät antavat osallistujille heidän omaan arkityöhön.

Koulutuksien on kyettävä vastaamaan toimijoiden tarpeeseen löytää uusia tapoja kohdata nuori. Koulutuksen pitäisi pyrkiä ohjamaan toimijoita itsenäisempään

tiedonhankintaan omassa työssä. Sen pitäisi tarjota erilaisia väyliä tiedon saamiselle ja kannustaa osallistujaa omaan pohdintaan ja valintojen tekemiseen omassa työssä tai sen ohella. Tiedon hakeminen ja sen käyttäminen omassa työssä tulisi olla arkipäivää, eikä vain koulutustilaisuuksissa tapahtuvaa. Tutkivan oppimisen keskeinen asia on koulutuksen sisällön ymmärtäminen ja soveltaminen. Koulutus voi synnyttää sekä uutta ymmärrystä, että tietoa, mutta myös omilla tutuilla tavoilla tehdä työtä on oma tarkoituksensa. Tuttujen tapojen lisäksi uusien oppien hyödyntäminen ja käyttöön ottaminen omassa työssä on se, joka kaikkien koulutukseen osallistujien tulisi koulutukselta saada. (Hakkarainen ym. 2005, 298.)

Koulutukselta toivotaan kuitenkin myös selkeitä konkreettisia esimerkkejä jonkin tietyn menetelmän soveltamistavoista - ja rajoitteista. Yksi tapa käsitellä ja esiintuoda esiteltyjen menetelmien soveltamista on käydä menetelmät läpi tarinoiden muodossa. Toinen tapa on esimerkki menetelmästä ja kahdesta erilaisesta tavasta toteuttaa se erilaisissa toimintaympäristöissä. Myös nuorten mukaanotto koulutustilaisuuksiin antaa mahdollisuuden löytää keinoja ja sovellusmahdollisuuksia arkipäivän tilanteisiin nuorten odotukset huomioiden. Lopuksi on kuitenkin pidettävä mielessä, että menetelmien soveltamisen ja toteuttamisen tarpeeseen ei välttämättä milloinkaan voida antaa täysin kaikkia osallistujia tyydyttävää määrää tietoa.

4.2 Sirpaloitunut kenttä

Ehkäisevän päihdetyön ammattilaisilta kysyttiin, onko Suomessa tarpeeksi ehkäisevän päihdetyön koulutusta. neljä kymmenestä vastaajasta ei osannut sanoa, onko sitä tarpeeksi. Tämä jo itsessään kertoo siitä, kuinka laaja sekä sirpaloitunut ehkäisevä päihdetyö ja sen koulutus on. Moni haastateltava oli osallistunut erilaisiin ehkäisevän päihdetyön koulutuksiin, mutta nämä koulutukset olivat enimmäkseen olleet pienempiä, johonkin tiettyyn aiheeseen pureutuvia koulutuksia. Kukaan ei haastattelussa maininnut toista ehkäisevän päihdetyön perusteita käsittelevää, yhtä laajaa koulutusta, kuin mitä Preventiimin järjestämä koulutus edustaa. Vaikka Preventiimin koulutus on kestoaltaan pidempi muihin alan koulutuksiin nähden, koettiin

kesto sopivaksi ja aiheelliseksi – kyseessä on perusteet tason koulutus, johon jokaisen ammattilaisen olisi hyvä osallistua.

Ehkäisevän päihdetyön rooli yhteiskunnallisella tasolla ei ole selkeää, mikä näkyy ehkäisevän päihdetyön aseman sirpaloituneisuutena (Pylkkänen ym. 2009, 9). Nuorisotyön luonnetta on kuvattu moniarvoiseksi, sillä kentällä ei ole olemassa yleispätevää arvoperustaa, jolla voisi määrittää kaikille nuorisotyön kentällä toimiville yhteiset kasvatustavoitteet ja toimintatavat (Nieminen 2007, 57). Jokaisella toimijalla on erilaisia näkemyksiä päihdekasvatukseen liittyen, sillä nuorisoalan ehkäisevää päihdetyötä tehdään niin laajalla alueella. Lisäksi monelle ehkäisevä päihdetyö voi olla vain osa muuta työtä. Erilaiset tavat lähestyä päihdekasvatusta kannattaa nähdä myös voimavarana työn tekemiselle. Samalla on tärkeää ja ehkä myös haasteellista muistaa, että työtä on tehtävä laadukkaasti, yhteistyöhakuisesti ja vastuullisesti. Tasa-arvoinen suhtautuminen toimijoiden kesken on myös tärkeää. Nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön koulutus on omiaan tukemaan alan toimijoiden yhteistyötä ja laajentamaan koulutuksiin osallistuvien omaa näkökulmaa. Koulutuksien jatkuvuus tukee erinomaisesti myös ehkäisevän päihdetyön sisällä tapahtuvaa ymmärrystä tavoista toteuttaa ja tehdä asioita. (Pylkkänen ym. 2009, 23–24.)

Sirpaloituneisuuden vaikutelman syntymiseen koulutuksiin liittyen saattaa vaikuttaa se, että kaikkien koulutuksien järjestäjiä ei tunneta. Jos koulutuksen järjestäjän sähköpostiosoite löytyy omalta sähköpostilistalta tai on muuten tuttu taho, tulee tällaiset sähköpostit helpommin avattua ja luettua. Vastaavasti taas pienempi, vielä toistaiseksi tuntematon tai mahdollisesti täysin uusi taho yleisesti ehkäisevän päihdetyön kentällä, voi joutua tekemään tuplasti töitä jo sen eteen, että heidän lähettämänsä informaatio ja tiedotus saavuttavat kohdeyleisönsä. Jokaisen koulutuksistaan sähköpostia lähettävän tulisikin kiinnittää huomioita otsikointiin, sillä se saattaa vaikuttaa viestin avaamiseen tai avaamatta jättämiseen. Tiedottamisessa kehittyminen on oleellista, koska selkeällä ja ytimekkäällä viestinnällä tavoittaa lukijat parhaiten. Tiedottamisessa kehittyminen tarkoittaa myös uskallusta lähteä tavoittelemaan kohdeyleisöään rohkeasti erilaisia kanavia käyttäen. Oman tahon markkinoiminen esimerkiksi erilaisissa verkostotapaamisissa on yksi kanava tehdä itseään tunnetuksi ja varmistua oman viestin perille menemisestä. Sirpaloituneisuus

vaikeuttaa alan toimijoiden kykyä huomata omat tarpeet täydennyskouluttautumiselle, koska ei ole tietoa, mitä koulutusta on tarjolla ja missä.

Sirpaloituneisuutta voidaan estää kehittämällä koulutuksia siihen suuntaan, että ne tarjoaisivat säännöllisen kouluttautumismahdollisuuden alan toimijoille. Säännöllinen ja jatkuva koulutus pitäisi yllä tietoutta ajankohtaisista ilmiöistä ja kyvykkyyttä soveltaa koulutuksien antia ja vertaisoppimista omassa arkityössä. Säännöllisyys edellyttäisi useampia koulutuksia ja koulutuksia järjestäviä tahoja, ja siten tiiviimpää yhteistyötä eri tahojen välillä. Tämän tutkimuksen haastatteluissa nousi esille ehdotus eri tahojen yhteisestä koulutuskalenterista tiedottamisen välineenä. Koulutuskalenterin avulla toimijat voisivat seurata, millaista koulutusta olisi missäkin tarjolla, riippumatta koulutuksen kestosta tai laajuudesta tai sen tarjoajasta. Koulutuskalenterin avulla voisi tehdä myös pitkäjänteistä kouluttautumissuunnitelmaa. Tämä mainio idea olisi välittömästi toteutettavissa. Yhteinen koulutuskalenteri mahdollistaa myös kokonaiskuvan muodostumisen alan toimijakentästä sekä koulutuksen kattavuudesta. Koulutuskalenteri tai jopa yhteinen verkostopohjainen oppimisympäristö voi tarjota ehkäisevän päihdetyön ammattilaisille paikan välittää, luoda ja jakaa tietoa ja kokemuksia ajasta ja paikasta riippumatta. Vaikka oma työaika ei sijoittuisikaan yleensä niin sanottuihin toimistoaikoihin, ei se olisi este saada, tuottaa ja jakaa omaa osaamistaan ja oppimistaan muiden alan ammattilaisten kanssa. (Hakkarainen ym. 2005, 273–274.) Valtakunnallisen koulutuskalenterin ylläpitäminen edellyttää kalenterin suunnittelun ja toteutuksen nimeämistä tietylle taholle. Tämä ei ole yksiselitteisesti ratkaistavissa, mutta kehitysidean pohjalta voi suunnitelmaa lähteä hahmottamaan.

4.3 Tiedottaminen

Koulutuksista tiedottamisen koettiin toimivan Preventiimillä hyvin. Ilmeni, että tuntematon tai uusi taho alalla kohtaa haasteita kohderyhmän tavoittamisessa. Tiedottamista voidaan kehittää siten, että hyödynnetään enemmän sosiaalista mediaa koulutustilaisuuksissa ja kokemusten vaihtamisessa koulutuksista. Esimerkkejä sosiaalisesta mediasta ovat muun muassa Facebook, Twitter, erilaiset

työryhmäalustat kuten Google dokumentit. Google dokumentit (Google dokumenttien ohje 2012) tai vastaava voisi toimia alustana, johon koulutuksen järjestäjä kokoaisi kaikki osallistujat. Kaikki pääsevät osallistumaan keskusteluun, kun dokumentin luoja on liittänyt kaikkien sähköpostit listalle. (Kouluttajat saavat osallistujien sähköpostiosoitteet koulutuksen ilmoittautumisen yhteydessä.) *Ehkäisevän päihdetyön perusteet* –koulutuksesta puhuttaessa olisi sähköisen alustan ja palautekanavan luojana Preventiimi ja esimerkiksi yksittäisessä koulutuksessa pääkouluttaja.

Sosiaalisen median hyödyntäminen ammattilaisten kesken sähköisellä alustalla voisi toimia kokemusten vaihtona yleisesti, ei ainoastaan koulutuksien palautekanavana. Sosiaalisessa mediassa alan toimijat voisivat vaihtaa kokemuksia onnistuneista menetelmien sovelluksista sekä jakaa ajankohtaisia ilmiöitä ja havaintoja toisilleen. Yhtenä kanavana voisi myös toimia jokin Facebookin kaltainen yhteisöalusta, johon luotaisiin yhteinen yhteisö ehkäisevän päihdetyön ammattilaisille. Jokainen ammattilainen voisi mahdollisen oman työyhteisönsä kautta liittyä tällaiseen isompaan, valtakunnalliseen ”ryhmään”. ”Ryhmässä” olisi mahdollista jakaa ajankohtaisia tietoja, uutisia ja ilmiöitä laajalta ehkäisevän päihdetyön kentältä. Tämä toimisi myös keinona vähitellen ohjata ammattilaisia kohti itsenäisen tiedon hankintaa, johon myös ehkäisevän päihdetyön erilliset koulutustilaisuudet kannustavat. Valtakunnallisen koulutus- tai tiedotussivuston luominen ehkäisevän päihdetyön ammattilaisille tarjoaisi mahdollisuuden kutsua mukaan opettajat ja päättäjät, joiden myös toivottiin osallistuvan koulutukseen.

4.4 Palaute

Preventiimin koulutus on koulutuksista saatujen palautekoosteiden perusteella järjestänyt ammattitaitoista ja innostavaa koulutusta ehkäisevän päihdetyön toimijoille. Myös haastatteluissa saadut vastaukset tukivat ennakkotehtävistä muodostunutta käsitystä koulutuksen laadusta puhuttaessa. Koulutuksien tavoite oli käynyt selkeästi ilmi koulutusilmoituksessa, ja myös koulutuksen sisältö vastasi osallistuneiden tarpeita ja odotuksia. Kouluttajien asiantuntijuus on ollut korkeaa

tasoa koulutuksissa, kuten myös kouluttajan innostuneisuus ja motivoituneisuus. Eräs haastatelluista kertoi palautteella olleen jo vaikutusta seuraaviin koulutuksiin.

Palautteen antamiseen liittyen esitettiin joitain ehdotuksia. Koulutuksista kerättävä palautelomake voisi olla täytettävänä koko koulutuksen ajan, jolloin lomakkeelle voisi kehittyä tasaisemmin koulutusta kehittäviä ajatuksia. Lomakkeen suunnittelussa kannattaa hyödyntää Kupiaksen (2008, 131) kannanottoa hyvästä palautteesta, jonka mukaan kouluttajalle annettavassa palautteessa on syytä huomioida, missä suhteessa antaa positiivista ja kehitettävää palautetta. Hyvä malli on ensin kertoa positiiviset asiat, sen jälkeen kehitettävät asiat ja vielä lopuksi yhteenveto koulutuksesta positiivisessa mielessä.

Vaikka jälkikäteen annettavan palautteen saaminen onkin tunnistettu vaikeaksi, niin tämän kaltaisen palautteen hankkiminen voitaisiin pukea esimerkiksi tiedusteluksi siitä, miten koulutuksen anti on ollut hyödynnettävissä arkityössä tai onko vastaan tullut mahdollisesti joitain kysymyksiä, joihin juuri nyt kaipaisi vastausta. Näin osallistuja saisi kokemuksen siitä, että häntä tuetaan, ei vain koulutuksen ajan, vaan jatkuvasti kehittämään omaa osaamistaan. Tunne työn merkityksellisyydestä voisi myös kasvaa. Samalla kouluttaja saisi myös oleellista lisätietoa siitä, mitä koulutukseen voitaisiin lisätä tai mikä näkökulma siitä on puuttunut.

Palautteella on merkitystä tulevien koulutuksien kehittämiseksi. Tästä syystä palautteen antamiseen ja käsittelyyn liittyviä toimintamalleja ja teknisiä ratkaisuja on tärkeää kehittää. Yhteisöalustaa (esimerkiksi Facebook, Google dokumentit) kannattaa hyödyntää varsinkin jälkikäteen annettavan palautteen käsittelyssä.

4.5 Oman työn arvioiminen

Haastattelujen perusteella vaikuttaisi, että tämän hetkiset koulutuksen tarpeet, joita alan toimijoilla on, ovat perusasioista puhuminen: käsitteistö selkeämmäksi, toiminnan eettisyyden ymmärtäminen ja erilaisten näkökulmien huomioiminen työssä. Se miten omassa työssä onnistutaan edellyttää oman työn laadun mittaamista.

Laatukriteerit ovat löydettävissä helposti esimerkiksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen eli THL:n kotisivuilta hakusanalla ehkäisevä päihdetyö, kuten myös Preventiimin kotisivuilta osiosta ”Resurssipankki” → ”Julkaisut” (Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kotisivut 2012; Preventiimin kotisivut 2012). Koulutuksista saatava materiaali toimii tukena itsenäiselle työn laadun arvioimiselle. Yksi Preventiimin täydenniskoulutuksien tavoitteista voisi olla osallistujien rohkaiseminen lisäämään ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit ja työn laadun arviointi luonnolliseksi ja säännölliseksi osaksi arkea. Omaa osaamis- ja taitotasaan tulisi arvioida säännöllisin väliajoin. Tämä olisi hyödyllistä omalle kehitykselle ja työn tavoitteiden toteutumiselle. Säännöllinen arviointi auttaisi tunnistamaan tarpeen uudelle tiedolle, täydenniskoulutukselle tai kokemusten vaihdolle muiden ehkäisevän päihdetyön ammattilaisten kanssa.

Perusteet runsaammalle ehkäisevän päihdetyön koulutuksen tarjonnalle Suomessa ovat olemassa. Perusteiden koulutuksen lisäksi tarvetta ja kiinnostusta syventävälle koulutukselle tai kertaamiselle löytyy. Kiinnostus koulutusta kohtaan on erittäin tärkeää, kun puhutaan aikuisten täydenniskoulutuksesta. Koulutuksen järjestämisessä tulee kiinnittää tarkemmin huomioita siihen, mitä asioita koulutuksessa halutaan painottaa. Jokaisen alan ammattilaisen tulee tietää, miksi tekee merkityksellistä työtään.

5 LOPUKSI

Tulos on tekijän tutkimusaineistosta ja teoriasta tekemää tulkintaa (Vilkka 2005, 157). Ehkäisevän päihdetyön koulutusta on tarkasteltu tässä tutkimuksessa Preventiimin järjestämän *Ehkäisevän päihdetyön perusteet* –koulutukseen sekä yleisesti ehkäisevän päihdetyön koulutuksiin kohdistuvien odotuksien kautta. Preventiimin koulutukset on tutkimustulosten perusteella onnistuneita etenkin kouluttajan pedagogisten taitojen ansiosta. Koulutustilaisuuksista oli tiedotettu hyvin ja myös tilojen ja koulutuksen ajankohta olivat olleet toimivia. Ehkäisevän päihdetyön koulutuksia kehittäessä tulee kiinnittää huomioita uusiin tapoihin ja ympäristöihin,

joiden avulla voidaan koota yhteen ehkäisevän päihdetyön alan koulutukset ja kerätä palautetta koulutuksista sekä luoda yhteinen tiedotusfoorumi. Suurena haasteena on sirpaloituneen ehkäisevän päihdetyön koulutuksien saaminen saman katon alle. Entistä tiiviimpi yhteistyö ja kokemusten vaihto koulutustilaisuuksien ulkopuolella, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa saattaisi vähentää sirpaloitunutta ehkäisevän päihdetyön kenttää.

Johtopäätösten ja kehitysideoiden myötä tutkimus vastaa tavoitteisiinsa. Tämän tutkimuksen jälkeen on tärkeää löytää vastuutahot tai -fooromit, jotka loisivat yhteisen sähköisen verkkoympäristön, jonka asiasisällön tuottamisesta ja laadun säilymisestä yhteisesti vastataan. Voisiko aloitteen tekijänä yhteisen vastuutahon kokoamisessa verkkoympäristön luomiseksi olla Preventiimi?

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 1999. Laadullinen tutkimus. 3. painos. Tampere: Vastapaino.
- Enäkoski, Ritva 1995. Pistä persoonasi peliin. 5. painos. Juva: WSOY.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2001. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Aaltola, Juhani. & Valli, Raine (toim.). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Google dokumentit –ohje. Viitattu 21.3.2012. <http://www.google.com/google-ds/intl/fi/tour1.html>
- Hakkarainen, Kai & Lonka, Kirsti & Lipponen, Lasse 2005. Tutkiva oppiminen. Järki, tunteet ja kulttuuri oppimisen sytyttäjinä. 6.–7. painos. Porvoo: WSOY.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1988. Teemahaastattelu. 4. painos. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2003. Tutki ja kirjoita. 6.–9. painos. Helsinki: Tammi.
- Hirvonen, Elna 2009. Nuorisotyö sosiaalisen asiantuntijuuden areenoilla. Teoksessa nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöstä ja kohtaamisista. Raitakari, Suvi & Virokannas, Elina (toim.). Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 96. Jyväskylä: Gummerus.
- Kupias, Päivi 2008. Kouluttajana kehittyminen. 2.painos. Helsinki: Palmenia.
- Nieminen, Juha 2007. Puuttuva lenkki – Nuorisokasvatus tieteen kentässä, kasvatuksen teoriassa ja nuorisotyön kehyksenä. Teoksessa Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Nivala, Elina & Saastamoinen, Mikko (toim.) Tampere: Nuorisotutkimusverkosto.
- Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto 2007. Päihdeongelmien ehkäisyn ja hoidon koulutuksen kehittämistyöryhmän mietintö. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:17. Helsingin yliopisto: Yliopistopaino.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. Aikuiskoulutus. Viitattu 1.2.2012. http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/aikuiskoulutus_ja_vapaa_sivistystyoe/?lang=fi
- Preventiimi 2010. Ehkäisevän päihdetyön perusteet –koulutuksen infokirje koulutukseen osallistujalle. Moniste.
- Preventiimin kotisivut. Viitattu 4.12.2011 & 18.1.2012 & 21.3.2012. <http://www.preventiimi.fi/>
- Pylkkänen, Sanna 2011. Mitä on nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö? Laadukkaan päihdekasvatuksen kokonaisuus. Preventiimi. Viitattu 1.2.2012. <http://www.preventiimi.fi/sites/preventiimi.juhaniemidesign.com/files/resurssipankki/Preventiimi%20NEPT%20esitys%202011.pdf>

- Pylkkänen, Sanna & Viitanen, Reijo & Vuohelainen, Elsi 2009. Mitä on nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö? Laadukkaan päihdekasvatuksen tukimateriaali. Preventiimi. Humanistinen ammattikorkeakoulu sarja C. Oppimateriaaleja.
- Raudaskoski, Pirkko 1999. Vastavuoroisuus oppimisessa. Teoksessa Kasvava aikuinen. Yleisradio Oy. Jyväskylä: Gummerus.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Ruusuvuori, Johanna. & Tiittula, Liisa (toim.). Tampere: Vastapaino.
- Soikkeli, Markku 2004. Miten puhua huumeista. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Stakes 2006a. Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit. Työryhmämuistio 26.1.2006. Työpapereita 3/2006. Helsinki: Stakesin monistamo.
- Stakes 2006b. Laatutähteä tavoittelemassa. Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit. Päihdetyöryhmä. Jokinen, Heikki (toim.).Kuopio & Helsinki.
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen kotisivut. Viitattu 21.3.2012
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Viitanen, Reijo 2010. Tutkivan oppimisen soveltaminen ehkäisevän päihdetyön opetuksessa. Teoksessa Yhteisöllisiä näkökulmia nuorten ehkäisevään päihdetyöhön. Kylmäkoski, Merja & Pylkkänen, Sanna & Viitanen, Reijo (toim.) Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 21. Vaajakoski: Gummerus.
- Vilkka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.
- Warsell, Leena 2002. Esipuhe. Teoksessa Miten puhua huumeista 2004. Stakes 2004. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus.

LIITTEET

Liite1

Osa-alue	Kysymys
AJANKOHTA	Onko koulutuksen ajankohdalla vaikutusta osallistumismahdollisuuksiisi?
	Pystyitkö vaikuttamaan koulutuksen ajankohtaan?
	Luuletko, että koulutuksen ajankohdalla on merkitystä ja jos on, niin miksi?
	Oliko koulutuksen kesto sopiva? (2+1 päivää)
	Mikä olisi mielestäsi sopiva koulutuksen kesto?
	Oliko koulutuksen aikana riittävästi taukoja?
	Mitä muuta tulee mieleen koulutuksen ajankohtaan liittyen?
TAVOITE	Oliko koulutuksen tavoite oikein asetettu?
	Miten asettaisit yksittäisen koulutustilanteen tavoitteen?
	Palveliko koulutuksen tavoite omaa oppimistavoitettasi?
	Jos saisit muuttaa koulutuksen tavoitetta, mitä muuttaisit?
	Mitä muuta tulee mieleen koulutuksen tavoitteisiin liittyen?
OPPIMIS- YMPÄRISTÖ	Oliko koulutuksen sijanti/paikkakunta sopiva?
	Onko koulutuspaikalla/sijainnilla merkiystä koulutukseen osallistumisen kannalta?
	Olivatko koulutustilat tarkoitukseen sopivat?
	Oliko koulutuksessa joitakin häiriötekijöitä?
	Mitä muuta tulee mieleen koulutuksen oppimisympäristöön liittyen?
MATERIAALI	Kuinka hankit koulutuksen ajankohtaisen materiaalin?
	Voidaanko koulutusmateriaalin rakentamisessa hyödyntää aiempaa työtä?
	Saitko koulutuksesta riittävästi materiaalia?
	Mitä mieltä olet verkkomateriaalin käytöstä?
	Hyödynnettiinkö opetuksessa verkkomateriaalia?
	Mitä muuta tulee mieleen koulutuksen materiaaliin liittyen?
TIEDOTTAMINEN	Mistä sait tiedon koulutuksesta? Esim. Esimieheltä, itse.
	Kuka hoiti koulutuksesta tiedottamisen?
	Saitko tiedon ajoissa?
	Oliko tiedotuksessa kerrottu riittävästi koulutuksen sisällöstä ja tavoitteista?
	Miten vastaisuudessa haluaisit saada tiedon koulutuksesta?
	Mitä muuta tulee mieleen tiedottamiseen liittyen?
SISÄLTÖ	Oliko koulutus ajankohtainen?
	Oliko koulutus mielenkiintoinen?
	Koitko koulutuksen sisällön merkitykselliseksi?
	Käytettiinkö ajankohtaista tutkimustietoa?
	Oliko koulutus sisällöltään laaja tai suppea?
	Mitä koulutuksen sisältöä (erityisesti) painottaisit?
	Mitä muuta tulee mieleen koulutuksen sisältöön liittyen?
KOULUTTAJAT	Oliko kouluttajilla riittävästi asiantuntijuutta?
	Oliko kouluttaja motivoiva ja innostava? Asteikolla 1-5.
	Mitä ominaisuuksia hyvältä kouluttajalta löytyy?
	Minkälaista asiantuntijuutta kouluttajalta vaaditaan?
	Pystyitkö toteuttamaan koulutuksen odotustesi mukaisesti?
	Mitä muuta tulee mieleen kouluttajiin liittyen?
OSALLISTUJA	Miksi osallistuit koulutukseen?
	Keiden tulisi osallistua koulutukseen?

	Koulutukseen tullessasi, mistä koit tarvitsevasi eniten tietoa?
	Kiinnostiko koulutuksen sisältö?
	Vastasiko koulutus odotuksia ja asettamiasi tavoitteita?
	Koitko koulutuksen ennakko- ja välitehtävät hyödyllisinä?
	Koitko ennakko- ja välitehtävät hyödyllisinä koulutuksen rakentamisessa/kokoamisessa?
	Oliko koulutus omiin työtehtäviisi nähden hyödyllinen?
	Veitkö koulutuksessa oppimasi asiat eteenpäin työyhteisöön?
	Mitä sisältöä lisäisit koulutukseen?
	Oliko koulutuksen ilmapiiri avoin keskustelulle ja mielipiteiden vaihdolle?
	Opitko koulutuksessa uutta vai oliko koulutus vanhan kertausta?
	Kaipaisitko jotakin tiettyä osa-aluetta koulutuksiin tällä hetkellä?
	Tulisitko koulutukseen uudestaan?
	Antoiko koulutus sinulle kouluttajana uusia kokemuksia?
	Mitä jättäisit koulutuksesta pois?
	Muita kehitysehdotuksia?
	Suosittelisitko koulutusta kollegoillesi?
	Mitä muuta tulee mieleen koulutuksen sisältöön opiskelijan/kouluttajan näkökulmasta?
	Oletko osallistunut aiemmin ehkäisevän päihdetyön koulutuksiin?
PALAUTE	Annoitko palautetta?
	Tiedätkö onko palautteesi huomioitu?
	Onko palautteen pohjalta ryhdytty toimenpiteisiin?
	Mikä on hyödyllisin palaute?
	Miten palautteen keräämistä voitaisiin kehittää?
EPT:N KOULUTUS	Onko nuorisolan ehkäisevän päihdetyön koulutusta Suomessa riittävästi?
	Millaisia koulutustarpeita nuorten ehkäisevässä päihdetyössä toimivien parissa olisi?
	Missä näet olevan eniten koulutustarpeita nuorisolan ehkäisevässä päihdetyössä tällä hetkellä?
	Onko ehkäisevän päihdetyön kentällä päällekkäistä koulutusta?
	Minkälainen on hyvän ehkäisevän päihdetyön koulutuksen sisältö?
	Mitä käsität ehkäisevän päihdetyön kentällä sanalla <i>menetelmä</i> ?
	Mitä muuta tulee mieleen koulutuksen sisältöön liittyen?